

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií

Odpovědnost za zvířata

jako právní a sociální problém současné společnosti s konkretizací Brna

-zejména psi

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Vypracovala:

Alena Štěpánková

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Odpovědnost za zvířata jako právní a sociální problém současné společnosti s konkretizací Brna – zejména psi“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 25. března 2009

.....

Alena Štěpánková

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc a trpělivost, kterou mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

Alena Štěpánková

OBSAH

ÚVOD	2
1. Zvíře ve světle práva	4
1.1 Historie vývoje psů a jejich domestikace	4
1.2 Právní úprava postavení zvířat v současné legislativě ČR	7
1.3 Dílčí závěr	15
2. Pes jako společník člověka a jeho možnosti při socializaci člověka.....	17
2.1 Využití psa při pomoci lidem	17
2.2 Socializace člověka	29
2.3 Dílčí závěr	32
3. Odpovědnost člověka za zvíře.....	33
3.1 Týrání zvířat	33
3.2 Legislativa postihu týrání zvířat	37
4. Současná problematika napadení člověka psem	40
4.1 Příčiny napadení	41
4.2 Četnost případů napadení člověka psem v lokalitě Brna	46
4.3 Dílčí závěr	47
Závěr.....	48
Resumé	50
Anotace a klíčová slova.....	51
Seznam použité literatury	52
Seznam použitých zkratk.....	56

ÚVOD

Velmi citlivým tématem posledních let je problematika napadení člověka zvířetem, zejména psem. Narůstá též případů brutálního týrání zvířat, zejména případy pojídání psů a koček. Vše je zapříčiněno přibývajícím agresivitou lidí v současné uspěchané době.

Téma „Odpovědnost za zvířata jako právní a sociální problém současné společnosti s lokalizací Brna - zejména psi“ jsem si vybrala, protože je mému srdci nejbližší. Vyrůstala jsem od dětství bok po boku se psy. Jsou to úžasná, inteligentní stvoření. V současné době pracuji jako psovod specialista na Metodě pachové identifikace u Policie České republiky. Vidím obrovské spektrum využití psa a jeho velkou užitečnost pro společnost. Nechtěla jsem psát pouze o canisterapii, ale srovnat pozitivní a negativní stránku psů vůči člověku. Existuje řada prací zabývajících se canisterapií či naopak nebezpečností psů a podobnými kauzami. Chtěla jsem pojmut toto téma komplexněji. Uvést klady i zápory, aby si člověk mohl udělat na základě podložených údajů určitý názor na danou problematiku.

Cílem mé bakalářské práce je popsat čtenáři problematiku týkající se zvířat se zaměřením na psy. Její rozdělení na pozitivní stránku přínosu zvířat, zejména psů pro lidi. Jak psy využíváme při pomoci lidem, tak i na negativní stránku věci – útoky psů na lidi a nalézt příčiny napadení. Před zpracováním práce jsem si položila dvě otázky, na které chci odpovědět a které jsou stěžejním cílem. První spočívá v tom, *zda je pes nebezpečný*. Druhá otázka, která na první navazuje, *zda právní úprava týkající se ochrany zvířat proti týrání a napadení člověka psem je dostatečná*.

První kapitola v teoretické části pojednává o historickém vývoji psů a o jejich domestikaci. Názory na způsob domestikace psa se různí, ale přínos spolupráce mezi člověkem a psem je zřejmý bez pochyby. Zabývá se postavením zvířete v současné legislativě České republiky. Zvíře je chápáno v právu jako věc a podle toho je také s ním nakládáno. V této souvislosti poukazuji na zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání a návrhy k její novelizaci, dále zákonem č. 140/1961 Sb., trestní zákon a základními předpisy České republiky, které jsou plně slučitelné s předpisy Evropského společenství.

Tématu psa jako společníka a jeho možnosti při socializaci člověka je věnovaná druhá kapitola. Zabývá se jakým způsobem člověk může využít psa při pomoci lidem. Je zde vyzdvižen význam zooterapie, se zaměřením na velký význam canisterapie. Část druhé kapitoly se zabývá socializací člověka, jeho fyzickými, psychickými a sociálními účinky na člověka se zaměřením na dítě. Je čerpáno z literatury zabývající se přínosem zooterapie, kde je skloubeno široké spektrum poznatků o této problematice.

Třetí kapitola se zabývá pojmem odpovědnosti člověka za zvíře. Narůstajícím násilím projevujícím se vůči zvířatům v zastoupení i u dětí. Případy týrání, které jsou přímo alarmující. Je zde upravena legislativa, která postihuje pachatele týrání zvířat.

Poslední kapitola poukazuje na možné příčiny napadení člověka psem. Hledá příčiny napadení a její možná východiska. V praktické části se zabývá kazuistikou případů, které se staly ve městě Brně. Pro ilustraci je zde uvedena četnost případů, které se staly v lokalitě Brna rámcově za poslední dva roky.

Jako hlavní metoda při zpracování práce byla použita obsahová analýza dostupných materiálů a následné logické a deduktivní vyvození závěrů.

Práce se zabývá odpovědností člověka za zvíře se zaměřením na problematiku napadení člověka psem a jeho možnosti při socializaci člověka. Vzhledem k danému rozsahu bakalářské práce jsem se nezabývala podrobnou analýzou základních právních předpisů Evropské Unie a mezinárodního práva ve sledované problematice.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Zvíře ve světle práva

Zvíře může někdo považovat jako pouhý nástroj své zábavy, obživy a prostředku jak překonat pocity osamění. Není to pouhý nástroj, prostředek či věc, ale je to živý tvor. Je tedy zapotřebí se podle toho tak chovat. Má své potřeby, city i nálady. Nemůžeme jej samozřejmě zlidšřovat. Je to zvíře s převládajícími pudy. Může být skvělým přítelem, učitelem i pomocníkem na cestě našim životem. Zaslouží si úctu, pochopení a zákony, které by jej chránily a nebraly jej jako pouhou věc.

1.1 Historie vývoje psů a jejich domestikace

Pes patří do čeledi psovitých šelem (Canidea), do které se řadí i vlci, šakali, lišky, dingo aj. Historie vývoje psa domácího úzce souvisí s historií vývoje člověka a lidské společnosti vůbec. Pes patří po ovci a koze k nejstarším domestikovaným zvířatům. Podle některých nálezů lze usuzovat na to, že pes domácí pochází z Přední Asie a severní Afriky a jeho rozšíření do Evropy probíhalo postupně od jihu k severu podle toho, jak byl evropský kontinent osídlován. Jiné nálezy dokazují, že pes vznikl na severoamerickém kontinentu, k jeho vzniku přispěl vlk a indiánskými kmeny domestikovaný kojot. Z amerického kontinentu se podle některých badatelů šířila psovitá šelma s člověkem do Evropy, Asie a dalších jižních oblastí. Zde vznikaly územní formy psa podle životních a vyživovacích podmínek.¹

Dalším argumentem je křížení psa s vlkem, šakalem a kojotem, který dá životaschopné a plodné potomstvo. Proto byli za předky psa považováni vlk, šakal obecný a za předka menších amerických psů původního obyvatelstva byl považován kojot. Do úvahy byli bráni též psovité z jiných rodů než z rodů pravých psů – vlček etiopský (*Simenia simensis*) jako možný předek chrtů, pes maikong (*Cerdocyon thous*) jako předek jihoamerických psů a dhoula (*Cuon alpinus*) jako předek dinga a jemu podobných domácích psů. Současný stav dovoluje opomenout vlčka etiopského, maikonga a dhoula. Dhoul je také od pravých psů hodně vzdálen. Například při hrozbě používá jiných výrazů než jsou

¹ Procházka, Z. Chov psů, 2. vyd. Brno: Zdeněk Procházka, 1994, 12 s. ISBN 80-209-0015-2

charakteristické pro psa, vlka a šakala. Výrazy hrozby jsou nesmírně důležité pro jedince v rámci druhu a jejich znalost je vrozená.

Zbývají tedy jen dvě psovitě šelmy, které mohou být předky domácího psa, vlk a šakal. Podle původní hypotézy se potomci ochočených vlků a šakalů navzájem křížili a výsledkem je dnešní mnohotvárnost plemen psů. Stále častěji se však objevuje názor, že jediným předkem domácího psa je vlk. Jedním z důkazů pro původ psa pouze z vlka je velká variabilita plemen vlků žijících v jednotlivých oblastech. Velký šedivý polární vlk se skutečně velmi liší od malého zarezlého vlka z Indie. Přesto je otázkou, zda dokázal člověk zmenšit vlka až do velikosti pekingského pinče. Mnozí badatelé předpokládají, že ano.

Další důkazy se opírají o určité rozdíly v utváření zubů, o přítomnost či nepřítomnost některých krevních bílkovin a podobně. Objevují se však i poukazy na jiné znaky společné zase psům a šakalům, nikoli vlkům. Nejzávažnějším argumentem svědčícím pro tzv. monofyletickou hypotézu vzniku psa, tj. pro vznik domácích psů z jediného předka – vlka, je skutečnost, že všechny tři druhy šakalů, obecný, pruhovaný i čabakový, mají v poměru k tělesné velikosti menší hmotnost srdce a mozku než vlci a domácí psi.²

Při domestikaci dochází vždy ke zmenšování mozku a srdce. Morče nebo králík mají v poměru ke své tělesné velikosti o 5 až 9% méně hmoty mozkové. Domácí kočka má mozek menší o 23,4%, ovce o 30% a domácí prase o 33,6% než jejich divocí předkové. Pes stojí až na konci této řady, protože úbytek hmoty mozkové u něj činí 34,4%.³

Při těchto měřeních se bral u psa v úvahu jako předek pouze vlk. Je ale s podivem, že právě pes, kterého lidstvo využívá především pro jeho psychické schopnosti, s jehož pomocí loví, střeží domovy a stáda, neuzavírá ho do malých klíček nebo temných chlívků, má největší úbytek hmoty mozkové. Zmenšení mozku psa je srovnatelné jen se zmenšením mozku prasete, i když podmínky zevního prostředí psa a prasete byly během domestikace tak rozdílné. Vyjádření úbytku v procentech je ovšem platné. Získaná měření lze tedy vysvětlit tak, že do vývojového procesu, jehož výsledkem je pes, byl přece jen zamíchán i šakal se svým relativně malým mozkiem.

² Mikulica, V. Poznej svého psa, 3 rozšířené vyd. Litvínov: Dialog, 2001, 26 -35. ISBN 80-85194-99-6

³ Mikulica, V. Poznej svého psa, 3 rozšířené vyd. Litvínov: Dialog, 2001, 26 -35. ISBN 80-85194-99-6

Lebky psů velmi podobných šakalovi byly vykopány už ze sídlišť pravěkých lidí. Tento tzv. rašelinný pes by snad mohl vzniknout z menší formy vlka a jen díky konvergenci by se mohl objevit jako šakalu podobný zdomácnělý potomek vlka. Aby však zvířata změnila svou tvářnost, na to je třeba buď nesmírně dlouhé doby působení změněných podmínek zevního prostředí, nebo radikálního zásahu člověka. Primitivní člověk se jistě nezabýval chovem psů natolik, aby stačil závažně změnit zevnějšek svého polodivokého společníka.

O částečném podílu šakalí krve alespoň v některých plemenech nasvědčuje i výskyt několika typických šakalích prvků v chování psů. Je to například značkování trusem, značkování močí u fen aj. V odborném tisku se objevují rozdílné názory a argumenty badatelů na původ psa. Vědecká zkoumání nám jednou zcela určitě podají přesvědčivou odpověď.⁴

Domestikace psa začala před 8-10 tisíci lety. Lidstvo bylo tehdy rozdrobeno do mnoha malých kmenů. Polodivoká zvířata byla proto izolována nejen od divoké populace, ale víceméně i od zvířat sousedních kmenů. Malé oddělené populace nemohly pojmout celý genový fond původního druhu. Izolace zabránila, aby se dědičné základy mísily a tento genetický odstup malých populací položil základ k pozdější velké mnohotvárnosti plemen.

U ochočeného zvířete ovlivnil člověk jen jeho psychiku. Zvíře se během ochočování naučí něčemu, co je odlišuje od jeho divokých sourozenců. Naučí se nebát člověka a dalším způsobům chování, které mu umožňují žít vedle člověka. Domácí zvíře však prošlo během domestikace mnohem výraznějším procesem. Oproti divokému předkovi má pozměněnou i stavbu těla, některé části jsou zvětšeny, jiné zmenšeny, změny se dotýkají i struktury orgánů. Souběžně s tělesnými změnami muselo zákonitě dojít i ke změnám ve vrozeném chování. Tak jak se zvětšily či zmenšily orgány, tak se zvětšily nebo zmenšily sklony k některým způsobům chování. U psa například zbytněly sklony k některým hlasovým projevům – dlouhé a hlasité štěkání.

Na druhé straně došlo k úbytku nebo úplnému vymizení některých způsobů chování. Nejvhodnějším příkladem je rozdíl v plachosti vlka a psa.⁵

⁴ Mikulica, V. Poznej svého psa, 3 rozšířené vyd. Litvínov: Dialog, 2001, 26 -35. ISBN 80-85194-99-6

⁵ Mikulica, V. Poznej svého psa, 3 rozšířené vyd. Litvínov: Dialog, 2001, 26 -35. ISBN 80-85194-99-6

1.2 Právní úprava postavení zvířat v současné legislativě ČR

Oblast právní úpravy je zakotvena zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

„V Minulosti“ se Česká národní rada usnesla na tomto zákoně:

Zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.⁶

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání obsahuje osm částí. Část první se zabývá obecným ustanovením – a to vymezením účelu zákona, pojmem zvířete, jeho týráním a zákazem usmrcení zvířete bez zákonného důvodu. Část druhá pojednává o ochraně zvířat při usmrcování, použitím znecitlivění a ochrany zvířat při veřejných vystoupeních nebo svodech zvířat. V části třetí se zaměřuje na ochranu zvířat při přepravě a v části čtvrté na ochranu hospodářských zvířat, zvířat v zájmových chovech a volně žijících zvířat. Ochranou pokusných zvířat se zabývá v části páté, orgány ochrany zvířat v části šesté, správními delikty a přestupky v části sedmé a poslední osmá část obsahuje závěrečné ustanovení.

„Důvodem pro novelizaci zákona o ochraně zvířat proti týrání bylo mimo jiné to, že je zapotřebí přizpůsobit českou právní úpravu ve více ohledech evropským normám. Šlo zejména o nařízení upravující přepravu hospodářských zvířat nebo směrnici týkající se pokusů na zvířatech. Novela ale řádně nezpracovala všechny požadavky EU a navíc v některých ohledech snižuje již zavedený standard ochrany zvířat“, říká právnička Ekologického právního servisu Vendula Povolná. Jedná se přitom o zákon z počátku 90. let, do jehož přípravy a prosazování se zapojilo široké spektrum významných osobností veřejného života. Tento zákon stanovil poměrně vysokou úroveň ochrany zvířat, kterou se však již dále nedaří zvyšovat a dokonce ani udržovat.⁷

Připravovanou novelou budou zejména ohrožena laboratorní zvířata. I nadále bude např. možné testovat na zvířatech detergenty (např. prostředky na mytí nádobí). Přitom v současnosti není problém zjistit nebezpečnost takových látek i jinými způsoby – bez použití zvířat. „Pro zákaz testování detergentů hovoří i fakt, že je již zakázáno testovat kosmetické

⁶ úplné znění zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů

⁷ <http://www.zelenykruh.cz/cz/tiskove-zpravy/ohrozeny-zakon-na-ochranu-zvirat-proti-tyrani/> 15.2.2009

látky. Navíc obdobný zákaz již platí například ve Spolkové republice Německo a požadavky na přednostní používání alternativních metod testování vyplývají také z práva ES“ konstatuje Barbora Večlová, zástupkyně o.s. Svoboda zvířat.⁸

V zákoně také zůstává možnost testovat přípravky na primátech. Jedná se o zvířata na velmi vysokém stupni vývoje s velkou citlivostí a silně vyvinutým vnímáním. Pokusy na primátech by přitom bylo možné jednoduše nahradit například širším využitím moderních technologií. Důvodem pro upuštění od pokusů je i to, že jejich spolehlivost není dostatečná. Přestože jsou primáti člověku vývojově velmi blízcí, jsou známy konkrétní případy, kdy výsledky výzkumů u člověka a primátů byly diametrálně odlišné a vývoj účinných léčiv se zbytečně zpozdil.

Novela zákona v této podobě byla již projednána Poslaneckou sněmovnou ve 2. čtení. Čeká ji tedy ještě poměrně dlouhá cesta, od 3. čtení v Poslanecké sněmovně, přes jednání v Senátu, až po posouzení prezidentem ČR. Během této doby může dojít v jejím textu k řadě podstatných změn. Nezbyvá tedy než doufat, že se odpovědné osoby nakonec rozhodnou jednat ve prospěch týraných zvířat a v souladu s požadavky EU.⁹

Aktuálnosti k novelizaci zákona na ochranu zvířat proti týrání pojednávají v důvodné zprávě. Důvodná zpráva k zákonu č. 312/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů. Tato novela nabyla účinnosti dne 1. 10. 2008. Níže uvedený text je součástí sněmovního tisku 518 a jedná se o důvodovou zprávu, která mimo jiné uvádí:

Ochrana zvířat je v současnosti zakotvena v řadě právních předpisů a lze ji rozdělit do dvou oblastí, jednak na přímou ochranu zvířat proti týrání, která zahrnuje ochranu zvířat vymezenou předpisy zakazujícími a postihujícími týrání, a dále na nepřímou ochranu zvířat proti týrání, která zahrnuje ochranu zvířat vymezenou předpisy upravujícími zacházení se zvířaty a postihujícími jejich porušování.

⁸ <http://www.zelenykruh.cz/cz/tiskove-zpravy/ohrozeny-zakon-na-ochranu-zvirat-proti-tyrani/> 15.2.2009

⁹ <http://www.zelenykruh.cz/cz/tiskove-zpravy/ohrozeny-zakon-na-ochranu-zvirat-proti-tyrani/> 15.2.2009

Pokud přistoupíme k hodnocení sociálního stavu předmětu legislativy je možné ji z didaktického hlediska rozdělit na přímou ochranu a pak je možné pohovořit o těchto základních předpisech ČR:

v zákoně č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 162/1993 Sb., zákona č. 193/1994Sb., zákona č. 243/1997 Sb., nálezů Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 30/1998 Sb., zákona č. 77/2004 Sb., zákona č. 413/2005 Sb. a zákona č. 77/2006 Sb.

Dále ve vyhláškách:

- * č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat,
- * č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu,
- * č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě,
- * č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat,
- * č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění pozdějších předpisů,
- * č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení a nebo jiném usmrcování, ve znění pozdějších předpisů,
- * č. 346/2006 Sb., o stanovení bližších podmínek chovu a drezúry zvířat.

Sankce za týrání zvířat jsou kromě zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, obsaženy také v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Dále dělíme na nepřímou ochranu zvířat, která znázorňuje tyto následující základní předpisy:

- * v zákoně č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- * ve vyhlášce č. 291/2003 Sb., o zákazu podávání některých látek zvířatům, jejichž produkty jsou určeny k výživě lidí, a o sledování (monitoringu) přítomnosti nepovolených látek, reziduí a látek kontaminujících, pro něž by živočišné produkty mohly být škodlivé pro zdraví lidí, u zvířat a v jejich produktech, ve znění pozdějších předpisů,

- * ve vyhlášce č. 296/2003 Sb., o zdraví zvířat a jeho ochraně, o přemísťování a přepravě zvířat a o oprávnění odborné způsobilosti k výkonu některých odborných veterinárních činností, ve znění pozdějších předpisů,
- * ve vyhlášce č. 372/2003 Sb., o veterinárních kontrolách při obchodování se zvířaty, ve znění pozdějších předpisů,
- * ve vyhlášce č. 377/2003 Sb., o veterinárních kontrolách dovozu a tranzitu zvířat ze třetích zemí, ve znění pozdějších předpisů,
- * ve vyhlášce č. 382/2003 Sb., o veterinárních požadavcích na obchodování se zvířaty a o veterinárních podmínkách jejich dovozu ze třetích zemí, ve znění pozdějších předpisů,
- * v zákoně č. 381/1991 Sb., o Komoře veterinárních lékařů České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- * v zákoně č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a předpisech vydaných k jeho provedení,
- * v zákoně č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, ve znění pozdějších předpisů,
- * ve vyhlášce č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství,
- * v nařízení vlády č. 27/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci související s chovem zvířat,
- * v zákoně č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění pozdějších předpisů,
- * v zákoně č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- * v zákoně č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), ve znění pozdějších předpisů,
- * v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů,
- * v zákoně č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů,
- * v zákoně č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství), ve znění pozdějších předpisů.

Hlavním cílem navrhované úpravy je zajištění adaptace nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97 a transpozice dalších předpisů Evropských společenství. Oblast přepravy zvířat již tedy bude v převážné míře upravena pouze nařízením a v českém právním řádu budou obsažena pouze ta ustanovení, která jsou nezbytná pro zajištění aplikace tohoto nařízení, a ustanovení, která se týkají tzv. nekomerční přepravy zvířat.

V souladu s koncepcí správního trestání Ministerstva vnitra dochází k zásadním změnám také v oblasti právní úpravy přestupku a správních deliktů. Tyto změny se dotýkají zejména formulace objektivní stránky a úpravy subjektů skutkových podstat. Návrh novely zákona zpřísňuje postihy za týrání zvířat, výrazně se zvětšuje výše pokut, které je možno uložit za přestupky a správní delikty na úseku ochrany zvířat proti týrání. Nově jsou formulována ustanovení upravující výkon dozoru na úseku ochrany zvířat, práva a povinnosti kontrolovaných chovatelů a pracovníků příslušných orgánů veterinární správy a obcí při kontrolách.

Dalším cílem navrhované úpravy je zajištění souladu s novým správním řádem. To se projevuje především v nově formulovaném postavení Ústřední komise pro ochranu zvířat. Tato komise je koncipována jako odborný poradní orgán, jehož předseda a členové jsou jmenováni jako doposud ministrem zemědělství po dohodě s ministrem životního prostředí z odborníků z příslušných ministerstev a organizací zabývajících se ochranou nebo chovem zvířat. Rozhodovací pravomoc přechází na Ministerstvo zemědělství, doklady pro správní rozhodnutí bude připravovat Ústřední komise pro ochranu zvířat. Tímto budou plně zajištěny záruky řádného průběhu správního řízení podle nového správního řádu.

Dále obsahuje navrhovaná novela formulační úpravy, zejména zpřesnění stávajících ustanovení zákona a doplnění některých nových, navrhuje se tedy úpravy a doplnění související s aplikací zákona na ochranu zvířat proti týrání v praxi, které mají odstranit některé výkladové a aplikační nedostatky tohoto zákona. Je nutné zohlednit při provádění ochrany zvířat také poznatky získané za dobu platnosti zákona na ochranu zvířat proti týrání.

Mění se nebo se doplňuje řada pojmů zákona, jejichž aplikace působila problémy v praxi. Dochází ke zpřesnění dalších ustanovení v oblasti ochrany zvířat v zájmových chovech, zejména druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči. Nově je zavedena povinnost osob, které obchodují se zvířaty určenými pro zájmové chovy, poskytnout kupujícímu písemné informace o podmínkách chovu a správné péči o kupované zvíře. Návrh novely zákona přináší povinnost čipování druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči, které mohou zahrnovat i tzv. exotická zvířata např. velké kočkovité šelmy. Návrhem novely zákona je také nově obcím umožněno označit čipem nebo tetováním toulavé a opuštěné psy v obci, což má přispět ke snížení počtu toulavých a opuštěných zvířat a zamezit jejich opakovaným únikům. Novou úpravu představuje zejména úprava oblasti ochrany handicapovaných zvířat. Dosud není tato oblast právem upravena a na osoby poskytující péči handicapovaným zvířatům se vztahovala pouze obecná ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání, zakazující týrání zvířat. Péče o handicapovaná zvířata je natolik specifická, že obecná pravidla stanovená zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, v platném znění, případně zákonem č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou naprosto nedostačující. V této souvislosti je připojena novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zavádějící institut záchrané stanice a upravující proces povolování záchraných stanic.

Z dosavadní právní úpravy vychází také nově formulovaná ustanovení týkající se veřejných vystoupení, řádů ochrany zvířat při veřejném vystoupení a ochrany zvířat při chovu. Upřesněna jsou rovněž ustanovení, která se týkají kompetencí jednotlivých orgánů ochrany zvířat tak, aby činnost na úseku ochrany zvířat probíhala co nejefektivněji. Cílem novelizace je rovněž odstranit výkladové problémy, které vznikaly z různé úpravy některých otázek v různých právních předpisech.

V důsledku připravovaných změn, které budou provedeny v zákoně č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, je nutno novelizovat také zákon o správních poplatcích. Důvodem ke změnám je jednak změna používané terminologie, jednak nutnost adaptace nařízení Rady (ES) č. 1/2005, ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a

nařízení (ES) č. 1255/97. V důsledku této adaptace se mění a rozšiřuje okruh činností, které budou podléhat správnímu poplatku.¹⁰

Zhodnocením souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky je právě předpokládána novela zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů, je v souladu s ústavním pořádkem České republiky.

K oblasti ochrany zvířat se vztahuje článek 11 Listiny základních práva a svobod. Tento článek v odstavci 1 zakotvuje právo vlastnit majetek jako jedno ze základních občanských práv a rovnost vlastnictví bez ohledu na jeho subjekt. K právu vlastnit majetek patří také právo vlastnit zvířata. Obecně je totiž zvíře v českém právním řádu považováno za věc a jako s takovou je s ním nakládáno. Zvíře je tedy věcí podle ustanovení § 118 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a nic na tom nemění ani ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání. Zvíře je předmětem řady právních vztahů, kdy je s ním zacházeno obdobně jako s jinými věcmi (je možno je vlastnit, obchodovat s ním apod.). Ze zákona na ochranu zvířat proti týrání však plyne, že zvíře má oproti jiným věcem odlišné postavení. Preambule zákona na ochranu zvířat proti týrání přiznává zvířeti specifické postavení, postavení živého tvora, kterého je třeba chránit, respektovat jeho potřeby a věnovat mu pozornost.¹¹

Dále článek 11 odst. 3 Listiny základních práva a svobod obsahuje zákaz zneužití vlastnického práva na újmu jednotlivce nebo obecného zájmu. Vlastnictví zvířete by tedy nemělo být zneužíváno na újmu práv druhých. Takovým zneužitím vlastnictví by mohlo být například, kdyby někdo nechal záměrně vnikat svoje chovaná zvířata na sousední pozemky nebo je vědomě nechal unikat, aby obtěžovala své sousedy. V případě zvířete skutečně platí, že vlastnictví zavazuje. Vlastnictví zvířete zavazuje k tomu, aby mu byla poskytována řádná

¹⁰ http://mze.e-fractal.cz/UserFiles/Fil/UKOZ/Duv_zprava-312-08-net..rtf 15.2.2009

¹¹ LZPS jako součást ústavního pořádku ČR. Ústavní zákon č. 2/1993Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (v textu užíváno i jako „Listina“)

péče a přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb. Zvíře nesmí být týráno.¹²

Listina základních práv a svobod upravuje v článku 11 odst. 4 rovněž vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva, které je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu. K tomu je nutné poznamenat, že zvláštní opatření podle § 28a) zákona na ochranu zvířat proti týrání není vyvlastněním ve smyslu „Listiny“. Při zvláštním opatření nedochází k přechodu vlastnického práva, zvíře zůstává vlastnictvím původního chovatele. V případě provedení opatření podle § 25 odst. 6 zákona č. 246/1992 Sb., také nedochází k zániku vlastnického práva vlastníka zvířete k tomuto zvířeti. Vlastník zvířete pouze ztrácí možnost sám toto zvíře chovat.¹³

Listina základních práv a svobod v článku 12 odst. 1 stanoví, že obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. Dále článek 12 Listiny základních práv a svobod upravuje případy, kdy jsou zásahy do nedotknutelnosti obydlí možné. Definice pojmu obydlí není v „Listině“ uvedena. Lze však dovodit, že obydlím je jakýkoli krytý prostor, na který má osoba vlastnický nebo jiný užívací titul. Ochranu obydlí je nutné respektovat zejména v souvislosti s výkonem dozoru podle § 25 zákona na ochranu zvířat proti týrání. Tato ustanovení sice obsahuje právo vstupovat tam, kde je zacházeno se zvířaty, ale neznamená, že by tím byla prolomena ústavní nedotknutelnost obydlí.¹⁴

Ve vztahu k právu vlastnit majetek obsahuje zákon na ochranu zvířat proti týrání určitá omezení. Zvíře v zájmovém chovu nesmí být prodáno nebo darováno osobě mladší 15 let bez souhlasu jejích rodičů nebo jiné osoby mající k uvedené osobě mladší 15 let rodičovskou odpovědnost. Dále nesmí zvíře být darováno nebo prodáno osobě, která byla zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena bez souhlasu jejího opatrovníka. Chovatelem druhu zvířete vyžadujícího zvláštní péči může být

¹² LZPS jako součást ústavního pořádku ČR. Ústavní zákon č. 2/1993Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (v textu užíváno i jako „Listina“)

¹³ LZPS jako součást ústavního pořádku ČR. Ústavní zákon č. 2/1993Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (v textu užíváno i jako „Listina“)

¹⁴ LZPS jako součást ústavního pořádku ČR. Ústavní zákon č. 2/1993Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (v textu užíváno i jako „Listina“)

pouze fyzická osoba starší 18 let nebo právnická osoba, je-li chovatelem takového zvířete právnická osoba, musí stanovit osobu starší 18 let, již bude svěřena péče o zvíře.

Základní právní předpisy Evropské Unie a mezinárodního práva ve sledované problematice jsou následující:

- * Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES nařízení (ES) č. 1255/97,
- * Nařízení Rady (ES) č. 1255/97 ze dne 25. června 1997 o kritériích Společenství pro místa zastávek a o změně plánu cesty uvedeného v příloze směrnice 91/628/EHS ze dne 19. listopadu 1991 o ochraně zvířat během přepravy,
- * Směrnice Rady 86/609/EHS ze dne 24. listopadu 1986 o sblížování právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných pro pokusné a jiné vědecké účely,
- * Směrnice Rady ze dne 22. prosince 1993 o ochraně zvířat při porážení nebo usmrcování (93/119/ES),
- * Směrnice Komise 2001/93/ES ze dne 9. listopadu 2001, kterou se mění směrnice 91/630/EHS, kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu prasat,
- * Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin,
- * Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/15/ES ze dne 27. února 2003, kterou se mění směrnice Rady 76/768/EHS o sblížování právních předpisů členských států týkajících se kosmetických prostředků technickému pokroku.

Návrh novely zákona je plně slučitelný s těmito předpisy Evropských společenství.¹⁵

1.3 Dílčí závěr

Historicky lze tedy shrnout, že zvířata mají neodmyslitelné místo v životě člověka. Mají specifické postavení jako společníka, pomocníka, též jako prostředek obživy, ale hlavně se jedná o živého tvora s převládajícími pudy. Je třeba na něj nahlížet s respektem, pochopením a chránit jej.

¹⁵ http://mze.e-fractal.cz/UserFiles/Fil/UKOZ/Duv_zprava-312-08-net.rtf 15.2.2009

Vystopovat původ psa není zcela jednoznačné. Názory a argumenty badatelů se liší. Pes patří do čeledi psovitých šelem kam se řadí vlci, šakaly, lišky aj. Historie vývoje psa domácího s historií člověka úzce souvisí. Pes patří po ovci a koze k nejstarším domestikovaným zvířatům. Za předky psa se považuje vlk nebo šakal, případně jejich křížení. Názory se různí odlišnými specifiky jako je vrozené chování, velikost srdce a mozku. Zaujalo mě zjištění, že domestikací pes ztratil až 34,4% hmoty mozkové. Pes, kterého lidstvo využívá především pro jeho psychické schopnosti má největší úbytek hmoty mozkové. Výsledkem získaných měření se do vývojového procesu přece jen zamíchává i šakal se svým relativně malým mozkiem. Snad nám jednou vědecká zkoumání podají přesvědčivé odpovědi.

Právní úprava na ochranu práv zvířat a ochranu lidí před napadením člověka zvířetem je tvořena právními normami, mezi které patří:

- * zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání a jejími souvisejícími právními předpisy a vyhláškami,
- * zákon č. 140/1964 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- * zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči, ve znění pozdějších předpisů,
- * článek 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zakotvuje právo vlastnit majetek jako jedno ze základních občanských práv a rovnost vlastnictví bez ohledu na jeho subjekt. K právu vlastnit majetek patří také právo vlastnit zvířata,
- * článek 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod obsahuje zákaz zneužití vlastnického práva na újmu jednotlivce nebo obecného zájmu. Vlastnictví zvířete by tedy nemělo být zneužíváno na újmu práv druhých,
- * článek 12 odst. 1 Listina základních práv a svobod stanoví, že obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. Dále článek 12 Listiny základních práv a svobod upravuje případy, kdy jsou zásahy do nedotknutelnosti obydlí možné. Tato ustanovení sice obsahuje právo vstupovat tam, kde je zacházeno se zvířaty, ale neznamená, že by tím byla prolomena ústavní nedotknutelnost obydlí.

Důvodem pro novelizaci zákona na ochranu zvířat proti týrání bylo přizpůsobení se požadavkům EU a zlepšení ochrany zvířat před týráním. Zbývá ještě dlouhá cesta ke schválení nového zákona. Snad připravované změny budou přínosem pro zvířata.

2. Pes jako společník člověka a jeho možnosti při socializaci člověka

Pes doprovází člověka bok po boku již od pradávna. Dělili se spolu jak o přístřeší, tak i o potravu. Někteří lidé se domnívají, že přátelství člověka k jeho psovi je náhražkou vztahu k dětem nebo k jiným lidem. Může tomu tak být, ale zvířata všeobecně pomáhají zlepšovat přátelství či navazovat nová přátelství s jinými lidmi. Pomáhají odstraňovat sociální bariéry.

„Zvířata jsou důležitá jako sociální partneři ve stále asociálnější společnosti ostrých loktů“, uvádí Dr. med. vet. Wolf-Dieter Schmidt, který se víc než dvacet let věnuje problematice chování zvířat v zájmových chovech.¹⁶

Pes slouží v některých rodinách dokonce jako vzor sociálních rolí, kdy dětem v praxi předvádí, jak vypadá věrnost, odvaha a jiné společenské hodnoty. Pes malého človíčka učí zodpovědnosti při péči o něj, sebeovládání, empatii a probouzí jeho rodičovské pudy. Nesmělým dětem pes pomůže překonat sociální bariéry, starší děti, které již psa venčí, mají díky němu více pohybu.

2.1 Využití psa při pomoci lidem

Člověk používal psy již od pradávna a to nejrůznějšími způsoby. Psi vystupovali v roli lovců, k ochraně důležitých budov a stád ovcí. Prokazovali vytrvalost, odvahu a věrnost. V dobrém i ve zlém a to jen pro trochu lásky od pána. Dočkali se obdivu jako hrdinové. Sehráli klíčovou roli ve válkách pro jejich vlastnosti. Díky své oddanosti, odvaze a věrnosti se psi stali přirozenou cestou oblíbenými společníky v boji. V průběhu staletí se úloha psa ve válce měnila – od role maskota vojáků až k postavení dokonale pracujícího průzkumníka. Nejlepší kvalifikací zvířat pro službu v armádě byly jejich čenichy a uši. Průměrný pes má v závislosti na plemeni padesátkrát až stokrát lepší čich než průměrný člověk. Dovedou stopovat lidi, vyhledávat podle čichu miny a dráty vedoucí k nástražným výbušninám. Psi průzkumník

¹⁶ In časopis Pes přítel člověka. Etiologie psa č. 8/2004 text napsala: Tichá V., 21 s.

jménem Von, který sloužil ve Vietnamu dokázal upozornit na vzdálenost takřka 500 metrů na dráty vedoucí k náložím, neboť byl schopen spojit přednosti ostrého čichu s faktem, že slyšel zvuk vydávaný větrem proudícím kolem drátů.¹⁷

V první světové válce psy používaly jako kurýry, kteří dopravovali zprávy přes zátarasy z ostatních drátů, napříč zákopy a někdy i v území zamořeném bojovými plyny. Dále je využívaly k vyhledávání zraněných, ke střežení a ke hlídání.

V druhé světové válce britští stratégové předpokládali, že ve znamení mechanizace a modernizace bojových prostředků nebudou psi tak účinnou zbraní jako před dvaceti lety. Nebyla to zcela pravda a psi si zasloužili významné postavení ve válce – použití jako hlídači, zvědové, kurýři, tažní psi a hledači min. Jediný pes dokázal zastat práci šesti vojáků. Rusko v roce 1941 začalo cvičit tzv. protitankové psy, aby pronikali s náložemi pod německé tanky. Podstatou výcviku bylo naučit psy nosit na hřbetech těžké nálože TNT a v okamžiku proniknutí psa pod nepřátelský tank nálož explodovala, což znamenalo konec pro tank i psa. Dr. Igor Valenko patřil k průkopníkům zkoumajícím využití teorií profesora Pavlova o podmíněných reflexech. Podnikal pokusy na laboratorních myších, které byly sice úspěšné, ale později překonané.¹⁸

Výsledkem války ve Vietnamu byla vysoká úmrtnost vojenských psů. Kromě podvýživy pošlo mnoho psů následkem onemocnění a nehod a další časté příčiny smrti zavinilo zkažené jídlo, velká vedra, dehydratace a uštknutí hady. V roce 1964 sloužilo v jihovietnamské armádě 327 psů a roku 1966 již pouhých 130 zvířat sloužících jako průzkumníci a strážníci. Psi často upozorňovali i na nebezpečí nesouvisející nijak s jejich původním výcvikem. Hledači min tak nacházeli příslušníky Vietkongu a hledači tunelů zase objevovali nástražné pasti. Totéž platilo i o psích průzkumnících, kteří často upozorňovali na nástražné dráty a vykopené pasti. Počet psů ve Vietnamu se odhadoval přibližně okolo 4000 a ti zachránili na 10 000 lidských životů.

I přesto se psi nedočkali na konci války šťastného návratu domů. Velení rozhodlo tentokrát nevracet psy zpět do Ameriky. Psům se dostalo ve Vietnamu lapidárního označení „výzbroj“. Tomu odpovídal i jejich osud – podobně jako tanky a další výzbroj zůstávali na místě, když

¹⁷ srovnej Hamerová, B. Psi ve válce, Pravdivé příběhy o psí statečnosti v boji. 1. vyd. Praha: Ivo Železný 2005, ISBN 80-237-3901-8

¹⁸ srovnej Hamerová, B. Psi ve válce, Pravdivé příběhy o psí statečnosti v boji. 1. vyd. Praha: Ivo Železný 2005, ISBN 80-237-3901-8

vojáci ze země odešli. V roce 1971 tak letouny odtransportovaly z Vietnamu do USA pouhých 120 zvířat. Američtí psovodi věděli, že Vietnamci pohlížejí na psy jinak než Američané, a mnozí z nich podezřívají vietnamské vojáky také z konzumace psů. Jedna americká četa tehdy raději své psy utratila, než aby je vydala a ponechala nejistému osudu. Hrdinové, kteří zachránili mnoho lidských životů, tak byli odsouzeni k potupným koncům.¹⁹

Jednou ze specifik využívání psů v současné době je práce u policie. Patří sem psi pátrací, hlídací a psi specialisté. V rámci trestního řízení se pes používá na metodě pachové identifikace. Slouží k identifikaci konkrétní osoby mající vztah k události, která je předmětem trestního řízení, a to prostřednictvím touto osobou vytvořené pachové stopy. Každý člověk zanechává svojí pachovou stopu jako hmotný odraz své činnosti na místech svého doteku, pohybu nebo pobytu vždy, a to nezávisle na svojí vůli. Metoda pachové identifikace je založena na poznání, že každý člověk je nositelem individuálního pachu, který je geneticky podmíněn a je stálým projevem jeho životních funkcí. Zjišťování toho, zda má konkrétní osoba vztah k události jež je předmětem trestního řízení, provádí se porovnávání pachových stop a vzorků pachu prověřovaných osob, které jsou fixovány v pachových konzervách. Porovnávání pachů se provádí s využitím čichových vlastností speciálně vycvičeného psa.²⁰ Ráda bych podotkla, že pach nevidíme, nelze jej zvážit ani změřit. Pach nejde zničit, lze ho pouze překrýt jiným pachem. Je neuvěřitelné jaký čichový potenciál mají psi. Z praxe bych uvedla, že je možné konkurovat DNA. Z vlasů, chlupů, šupinek kůže, nehtů a záděr lze ztotožnit osobu. Jsou to nejjednodušší a nejintenzivnější pachy. Taktéž dvojčata nemají stejný pach a další, které tady nebudu dále rozvádět.

V dnešním světě se pes stal nezbytnou součástí našich životů a to nejen díky svým sociálním dovednostem. Využívá se zejména k ochraně domovů, pomáhá při lovu, tahá sáně v krutých arktických podmínkách. Nejznámější jsou slepečtí psi, ale existují i psi pro hluché lidi, psi, kteří pomáhají postiženým, nebo psi, kteří upozorňují epileptiky na nadcházející záchvat. Dále zachraňují oběti lavin či zemětřesení, zachraňují tonoucí, zadržují pachatele trestných činů, vyhledávají důkladně ukryté drogy, zbraně, výbušniny, ložiska požárů a vyhledávají mrtvolu. V Dánsku se například uplatňují psi k vyhledávání netěsnosti v plynových potrubích. Dále se obsazují ve filmech, na různých soutěžích a sportovních disciplínách.

¹⁹ srovnej Hamerová, B. Psi ve válce, Pravdivé příběhy o psí statečnosti v boji. 1. vyd. Praha: Ivo Železný 2005, ISBN 80-237-3901-8

²⁰ brožura: Popis metody pachové identifikace pro potřeby PČR

Dále se pes uplatňuje jako právoplatný člen rodiny. Pomáhá člověku se odreagovat a relaxovat, poskytuje pocit bezpečí a společnost, snižuje pocity osamělosti zejména u starších lidí, podněcuje k fyzickým aktivitám a napomáhá k sociálnímu kontaktu. Rodina je soudržnější a jsou prokázány lepší mezilidské vztahy v přítomnosti zvířete v rodině.

Dalším důležitým faktorem je schopnost vycítit to, co se ještě nestalo. Psi dokáží vytušit blížící se záchvaty, kóma či náhlá úmrtí. Některé předtuchy patrně souvisejí s telepatii. V určitých případech mohou zvířata reagovat na rozličné pachy, zvuky, elektrické změny či jiné fyzické podněty. Psi se cvičí upozornit na nadcházející záchvaty např. epilepsii. Zvíře rozpozná nenápadné změny chování a svalového napětí, jichž si člověk není vědom. Vycítí elektrické poruchy v nervovém systému, které záchvatu předcházejí. Rozpozná specifický pach, jímž je člověk před záchvatem cítit. Někteří psi patřící diabetikům varují své pány, když je hladina cukrů v krvi nebezpečně nízká. Hypoglykemický záchvat může vést až ke kómatu, epileptickému záchvatu a dokonce i k smrti. V některých případech dokonce zvířata pomohla diagnostikovat rakovinu a jiné choroby. Dále bylo zachyceno v řadě případů, že zvířata několik dní předem změnila své chování a poté došlo k zemětřesení či dalším katastrofám. Ve všech případech se psi využívají spíše než pro jejich šestý smysl pro jejich vynikající čich a pozorovací schopnosti.²¹

Zooterapie

Využívání zvířat pro nejrůznější druhy pomoci člověku je stejně staré jako domestikace. V těsném soužití se zvířaty, které bylo podmínkou přežití v drsných přírodních podmínkách, člověk brzy zaznamenal i možnosti léčebného využívání zvířat. Poněvadž je člověk přirozeně biofilní (teorie harvardského biologa E. O. Wilsona, který tvrdí, že lidské bytosti mají biologicky zakódovaný zájem o přírodu a jsou přitahovány ke všem jejím životním formám), od dávných dob využíval léčivou symbiózu se zvířaty různým způsobem. Odhlédneme-li od přímých forem fyzického působení (živočišné teplo, antibiotika ve slinách apod.), je základním principem tohoto léčebného působení skutečnost, že živý organismus má jakožto bioenergetický zdroj schopnost probouzet samoléčitelé schopnosti jiného organismu.

²¹ Sheldrake, R. Váš pes to ví...Jak psi poznají, kdy se jejich pán vrací domů a další neobjasněné schopnosti zvířat 1. vyd. Praha: Rybka Publisher, 2003, ISBN 80-86182-50-9

V případě člověka zde ještě působí psychologické účinky aktivace pozitivních citů, mechanismy antidepresivní a antistresové. Toto se masivně uplatňuje hlavně až v současné době, kdy se lidé vzdálili bezprostřednímu kontaktu s přírodou a se zvířaty a vztah lidí ke zvířatům se mnohdy zúžil pouze na vztah konzumní. Tady nastupuje role „domácího mazlíčka“ suplující mnohé chybějící funkce v oblasti sociální.²²

I v minulosti však lidé záměrně uplatňovali léčebnou moc kontaktu se zvířaty – zooterapie se rozvíjela v mnoha zemích. Historicky zaznamenáno je terapeutické nasazování zvířecích pomocníků v řadě léčebných zařízení: v Belgii je známo od 8. do 9. století jako doplňková terapie zdravotně postižených, v Anglii od 18. století fungoval quakery založený ústav pro duševně nemocné (klinika York Retreat v Yorkshiru), kde pacienti obstarávali zahrádku a malá zvířata (králíci, drůbež). Před 200 lety doporučovali mniši z kláštera v Yorku, že nemocnému na těle i na duchu pomáhá modlitba a zvíře. V 19. století vzniklo v německém Bethelu centrum pro epileptiky, které od svého počátku využívalo léčebných sil psů, koček, ovcí a koz, později i ptáků a koní. Toto zařízení v moderní a rozšířené podobě funguje dodnes. Tyto první pokusy však byly bohužel zapomenuty nebo nedostatečně zdokumentovány.

První použití zvířat v nemocnicích v USA se podle dochovaných zpráv odehrálo v roce 1919 – byli zde využíváni psi jako „kamarádi ke hrám“. Využívání psů zaznamenaly také modernější válečné dějiny. Vědomosti a zkušenosti minulých generací musely být moderní vědou teprve znovuobjeveny.

V Evropě (v Norsku) bylo r. 1966 založeno rehabilitační centrum pro zdravotně postižené – Beitostolen, kde se vedle fyzioterapie stali součástí léčebného režimu také psi a koně. V Americe znamenal největší průlom r. 1969, kdy byla zásluhou osobní zkušenosti amerického psychiatra B. M. Levinsona terapeutickým úspěchem psího „koterapeuta“ obrácena pozornost lékařské veřejnosti k této možnosti B. M. Levinson stanovil roku 1982 metodologické zásady nové vědní disciplíny – „pet-facilitated therapy“²³ – zvířaty

²² Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 27 s. ISBN 978-80-7322-109-6

²³ Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 28 s. ISBN 978-80-7322-109-6

podporované terapie. Již začátkem 80. let minulého století předložili veterinární lékaři z Pensylvánské univerzity obsáhlou komentovanou bibliografii k tomuto tématu. Koncem 60. let minulého století založili lékaři, psychologové, výzkumníci chování, psychoterapeuti a gerontologové ze Spojených států amerických a Anglie společnost provádějící další výzkumy lidsko-zvířecích vztahů. Roku 1992 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organisations) zabývající se oblastí výzkumu i praktické aplikace aktivit se zvířaty a konající každé tři roky celosvětovou konferenci. Česká republika je jejím členem od r. 1995 prostřednictvím národní asociace AOVZ (Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům).²⁴

O největší rozmach nového vědního odvětví se dále zasloužily USA, kde se objevuje řada výzkumníků a jejich prací. V anglosaských zemích se rozšiřuje návštěvní program v psychiatrických zařízeních, pro osamělé a nemocné osoby, cvičí se servisní psi pro postižené. V Kanadě se uplatňuje hlavně návštěvní program. Zavádí se terapeutické ježdění na koni (hipoterapie) do léčebných a pedagogických zařízení a řada dalších.

Z hlediska praxe a sjednocení metodologie a norem je velmi přínosné, že vznikají zastřešující organizace – v ČR Canisterapeutická asociace, pro Evropu ESAAT (European Society for Animal Assisted Therapy). Terapeutické ježdění v ČR zastřešuje Česká hiporehabilitační společnost, hipoterapie je akceptována Ministerstvem zdravotnictví ČR a částečně hrazena některými zdravotními pojišťovnami.²⁵

Výsledky všech těchto činností se již prolínají do výzkumu lidského a zvířecího chování, všeobecné a speciální pedagogiky, psychologie, psychiatrie, sociologie, gerontologie a gerontopsychiatrie, výzkumu socializace, humánní a veterinární medicíny. Pojem zooterapie rozumíme pozitivní až léčebné působení zvířete na člověka. Ať už nám jde o zlepšení paměti, motoriky, komunikace nebo zmírnění stresu, je zde zvíře vždy v roli prostředníka, tzv. koterapeuta. Zvíře pro klienta může znamenat mnoho – zprostředkuje komunikaci se zbytkem světa a rozveselí ve smutných chvílích, může pomoci i od fyzických oblastí nebo třeba rozcvičí ztuhlé svalstvo. Vždy je ale třeba mít na paměti, že na druhém konci vodítka či opratí

²⁴ Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 28 s. ISBN 978-80-7322-109-6

²⁵ Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 29 s. ISBN 978-80-7322-109-6

je člověk – zooterapeut. Je to on, kdo rozhoduje zda, kdy a jak přítomnosti zvířete využít ke zmírnění lidského trápení.²⁶

Zooterapii dělíme podle následujících kritérií:

- * Podle zvířecího druhu: kůň (hiporehabilitace), pes (canisterapie), kočka (felinoterapie), drobná domácí zvířata, hospodářská zvířata, volně žijící zvířata, exotická zvířata atd. / nebo jejich kombinace.
- * Podle metody zooterapie: aktivity za pomoci zvířat, terapie za pomoci zvířat, vzdělávání za pomoci zvířat, krizová intervence za pomoci zvířat / případně jejich kombinace.
- * Podle formy zooterapie: návštěvní program, jednorázové aktivity, pobytový program, rezidentní program, zásah krizové intervence / nebo jejich kombinace.
- * Podle způsobu práce: samostatná práce x spolupráce několika zooterapeutických týmů.
- * Podle složení pracovní jednotky: zvíře + zooterapeut + klient x zvíře + zooterapeut a klient + personál, případně další pomocníci.
- * Podle počtu zvířat: zooterapeut + jedno zvíře x zooterapeut + více zvířat.
- * Podle počtu klientů: individuální x skupinová zooterapie.
- * Podle analýzy cílové skupiny: analýza zejména dle věku, pohlaví, diagnózy, vzdělání, vnímání role zvířete ve společnosti.
- * Podle analýzy zdravotního stavu: zdravý, dočasně nemocný, v rehabilitaci, zdravotně postižený (různé stupně a kombinace), se specifickými poruchami, dlouhodobě nemocný, umírající apod.
- * Podle analýzy sociálních vazeb a dynamiky prostředí: izolovaný, osaměle, v rodinném prostředí, v zařízení (jeho typ a dynamika), v azylovém prostředí, v ohrožení apod.

Využívanou technikou (aktivitou) zooterapie se rozumí např. hry, cvičení, motivace ke komunikaci a interakci, polohování, úkoly péče o zvíře apod. V zooterapii se také využívá pomůcek např. vodítka, míčky, hračky, brašny s drobnostmi, pomůcky pro péči zvíře apod. Setkání s živým tvorem vede za vymezených podmínek k abreakci nebo k duševní očistě. Klient má v psychoterapii zažít tzv. psychokorektivní (tj. opravnou) zkušenost, k níž přítomný koterapeut znatelně přispívá. Někteří těžcí pacienti nejsou dokonce jinak ani schopni citového uvolnění a spontánního, zdravého prožitku, který je nutným předpokladem k uzdravení. V kontaktu se zvířecím koterapeutem dochází konečně k možnosti méně bolestných

²⁶ Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 30 s. ISBN 978-80-7322-109-6

konfrontací s vlastními problémy a v těchto situacích lze také lépe formovat žádoucí chování. Platí to nejen pro děti, které přítomnost psů, koček a dalších zvířat vděčně přijímají, ale často i pro dospělé, pokud netrpí nějakým druhem somatické alergie nebo psychické fobie.

Pozitivní (zoo)psychoterapie poskytuje dobrý teoretický základ a načrtává základní půdorys postupu při léčení různých duševních problémů. V optimální míře se v ní mohou uplatnit všechny obecné i specifické faktory účinnosti a techniky jakékoli provenience a mohou být snadno začleněny do psychotherapeutického procesu. Lze říci, že tento terapeutický směr je přirozeně otevřen nejen canisterapii, ale všem dalším specializacím zooterapie.²⁷

Canisterapie

Autorem termínu canisterapie se v roce 1993 stala Jiřina Lacinová, která zároveň byla se sdružením Filia průkopníkem a osvětovým pracovníkem v tomto oboru. Pojem Canisterapie vznikl spojením dvou slov: canis (latinsky - pes) a terapie (léčba, řeckého původu).²⁸

Galajdová (1999)²⁹ definuje canisterapii jako označený způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen podle definice WHO (Světová zdravotnická organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody. Galajdová dále uvádí, že canisterapie je součástí zooterapie. Jedná se o podpůrnou formu psychoterapie, která je výhradně založena na kontaktu člověka se psem a vzájemné pozitivní interakci. Canisterapie klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně integračních.

Canisterapie je jednou z metod rehabilitace, která slouží k podpoře psychosociálního zdraví lidí všech věkových kategorií, při níž se využívá vztahu mezi člověkem a psem (Kalinová, 2003a). Je prováděna formou skupinovou či individuální. Pes je výborným společníkem, ale také výchovným prostředkem pro klienta. Pes je využíván jako koterapeut, je tedy prostředníkem a člověk terapeutem (Nerandžič, 2003).³⁰

²⁷ Velemínský M, a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 43s. ISBN 978-80-7322-109-6

²⁸ Velemínský M, a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 60s. ISBN 978-80-7322-109-6

²⁹ Velemínský M, a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 60s. ISBN 978-80-7322-109-6

³⁰ Velemínský M, a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 60s. ISBN 978-80-7322-109-6

Přehled kladných účinků canisterapie:

- * zlepšení hrubé a jemné motoriky,
- * fyzické uvolnění – spastické křeče,
- * psychické uvolnění, odreagování, relaxace (polohování), narušení stereotypu,
- * poskytnutí pozitivních emočních podnětů, zvýšení psychické i fyzické pohody (prohřívání),
- * podnět k pohybu, kontaktu s ostatními, k sebeotevření se,
- * zážitek bezpečí a bezpodmínečného přijetí,
- * zvýšení sebevědomí, motivace k méně lákavým úkonům (zejména děti a senioři),
- * citová výchova, výchova k zodpovědnosti, porozumění zvířatům,
- * zlepšení schopnosti sebeovládání, ohleduplnosti, tolerance,
- * poskytnutí smyslových podnětů – hmat, zrak, sluch,
- * zvyšování schopnosti koncentrace, vnímání, pozorování (kognitivní procesy),
- * rozvoj fantazie, postřehu, paměti,
- * zlepšení komunikačních dovedností – verbální i neverbální, řečové schopnosti,
- * překonávání komunikačních bariér, motivace k překonání fyzických bariér,
- * zprostředkování kontaktu mezi jedincem a okolím (např. autistické dítě a terapeut),
- * prostor ke zklidnění, motivace ke zklidnění, zlepšení schopnosti relaxovat (hyperaktivní děti) atd.

Canisterapie se zúčastňuje celá řada subjektů, a to přímo, nebo nepřímo. Za účastníky považujeme chovatele psa, majitele psa (psovoda), canisterapeutického psa jako koterapeuta, specialisty v pomáhajících profesích, klienta, zdravotně sociální instituci, rodinu nebo jiné sociální prostředí klienta (Fine, 2000). Kalinová (2003a)³¹ dále přiřazuje organizaci, která sdružuje canisterapeutické týmy a veterinárního lékaře, jako nepřímé účastníky. Jako velmi vhodné se v některých případech osvědčilo také zapojení dobrovolníka, který pomáhá při práci s klienty.

Canisterapie je založena na vrozených povahových vlastnostech psa, stejně jako na jeho výchově a socializaci. Po seznámení se s povahovými vlastnostmi daného plemene nebo po nastudování daného standardu je možné vhodnost u většiny plemen díky genetickým

³¹ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 61 s. ISBN 978-80-7322-109-6

predispozicím pouze předpokládat. Z výchovného a socializačního hlediska je v tomto ohledu zásadní přístup a výchova majitele, který vlastnosti a schopnosti svého psa může kladně či záporně ovlivnit. Významnou měrou je pes ovlivněn také prostředím, s kterým je ve vzájemné interakci.

Canisterapie se používá jako součást výuky také v zařízení sociální péče, ve zdravotnickém zařízení, zvláštních prostorech, či v domácím prostředí. Organizují se pobytové programy – letní integrační canisterapeutické tábory ZSF JU, pobytové akce sdružení Filia, krátkodobé pobyty. Využití canisterapie na psychorehabilitačních kurzech pro rodiče s dětmi ranného a předškolního věku se zdravotním postižením aj.

Ti, kteří se canisterapií zabývají, se shodli, že blízký a dlouhodobý kontakt se zvířaty je provázen příznivými fyziologickými, psychologickými a společenskými stavy, které zlepšují celkové zdraví, upravují psychiku, a tím i kvalitu života (Lacinová, 1998b).³²

Vzájemná interakce psa a člověka má za důsledek některé biochemické změny a neuroendokrinní účinky. Vzájemný kontakt psa a člověka způsobuje snižování hodnot arteriálního krevního tlaku, srdeční a dechové frekvence, stabilizaci krevního oběhu a pulzu (hlazením, pouhou přítomností zvířete aj.). Snížení kardiovaskulárních rizikových faktorů je podporováno také péčí o psa, nutností dodržování určitého režimu, množstvím pohybu a jině. Tohoto je dosahováno jak přítomností psa v různých situacích, tak např. zvýšením pohybu při venčení psa (Greiffenhagen, 1993, Galajdová, 1999, Otterstedt in Olbrich, 2003).³³

Kontakt se zvířetem obecně pomáhá udržovat dobrou fyzickou kondici, podporuje zlepšení životních funkcí, podporuje rekonvalescenci, urychluje léčbu. Cílená interakce, ale také péče o psa, vede obecně ke zlepšení motorických funkcí a dovedností (jemná a hrubá motorika, koordinace a síla v končetinách, rovnováha při sezení, stání, chůzi). Zvíře (pes) zde působí jako podnět motorické aktivizace, motivace k pohybu (např. motivace pacienta vstát z postele, motivace k procházce na čerstvém vzduchu, k pohybu na invalidním vozíku), podpora vědomě řízeného jednání (volní pohyby), trénování svalstva (Otterstedt in Olbrich, 2003).³⁴

³² Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 192 s. ISBN 978-80-7322-109-6

³³ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 193 s. ISBN 978-80-7322-109-6

³⁴ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 193 s. ISBN 978-80-7322-109-6

Celkové uvolnění při přímém kontaktu se psem (např. při polohování, hlazení psa) vede k uvolnění svalstva, uvolněné interakci, hlubokému dýchání. Zvíře může také podporovat chuť k jídlu, redukcii nadváhy nebo užívání alkoholu, nikotinu. Podnítit může lepší stravování, péči o tělo aj. Pozitivní efekt cansiterapie je zaznamenán v redukcii dávkování medikace analgetik, anxiolytik, antidepresiv (Otterstedt in Olbrich, 2003) a antihypertenziv.³⁵

Zvřírata jsou doporučována jako účinná prevence u různých onemocnění. Podle výpovědi vědců se nejedná v rámci prevence o cílené působení na určitý tělesný orgán, ale účinky jsou cíleny na celkový životní styl (Streichelzoo). Thor (2001) uvádí, že podle odborných studií dochází také k posílení imunitní obrany zejména proti chřipkovým infekcím a nachlazení, což potvrzuje McNicholas (2004), jenž na základě výzkumné studie referoval o tom, že děti narozené do rodiny se zvířetem mají nižší riziko vzniku alergií, astmatu, mají lepší imunitu a jsou méně často nemocné než děti narozené do rodin, kde zvíře není.³⁶

Cíleně vedená canisterapie může vyvolat celou řadu účinků – např. udržuje dobrou psychickou kondici, odvádí pozornost od vlastních obtíží, nabízí odreagování do problémů všedního života, přirozeným způsobem vede k učení a procvičování tělesných a sociálních dovedností, nabízí psychosociální podporu. Dlouhodobý kontakt pak podporuje stabilizaci duševní rovnováhy a větší chuť do života (Lacinová, 1998b, Galajdova, 1999, Fine, 2000, Otterstedt, 2001, Nerandžič, 2003, Olbrich, 2003, Bauer).³⁷

Zvíře zprostředkovává uspokojení potřeby blízkosti a bezpečí, kontakt s ním pomáhá posílit důvěru, zlepšuje oslovitelnost dalšími osobami, připravenost k otevření se, podporuje motivace klienta a jeho aktivní pozitivní přístup k léčbě. Redukuje pocit osamění, samotu a izolaci, spouští antistresové mechanismy (nabízí oporu pro překonávání stresových situací – snižuje psychické i fyzické vnímání stresu, např. před operací), doprovází při ztrátě kontroly, lidské ceny, strachu, depresi, beznaděži, nepřátelství. Nabízí útěchu, povzbuzení, prožitek pozornosti, náklonnosti, potvrzení, akceptace, zvyšuje sebevědomí, sebedůvěru, sebeúctu,

³⁵ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 193 s. ISBN 978-80-7322-109-6

³⁶ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 194 s. ISBN 978-80-7322-109-6

³⁷ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 194 s. ISBN 978-80-7322-109-6

pocit vlastní hodnoty, podporuje pocit sebekontroly a vlastní zodpovědnosti, vlastní rozhodovací procesy a schopnosti, vyrovnanost, rozhodování o zabývání se nebo odklonu. Pes pomáhá při zvládnání zátěže, např. při ztrátě blízké osoby pomáhá zvíře jako důvěrný partner zachovat kontinuitu (Robinson, 1995, Otterstedt, 2001, Olbrich, 2002, 2003, Bauer, Bergler). Lidé všech věkových kategorií, ale především děti, senioři, nemocní a osamělí lidé hledají a profitují z blízkosti zvířat a shledávají je jako emocionálně významné partnery. Kontakt se psem stimuluje ke smíchu, dobré náladě, uvolnění, nabízí emociální podporu aj. Pozitivní emoce jsou důležitou motivací pro chování a pozitivní ovlivnění vědomého poznání, kognitivních dovedností. Je také podporována vlastní aktivita, tělesné, duchovní a duševní uvolnění (Greiffenhagen, 1993, Olbrich, 2003, Bergler).³⁸

Zvíře uspokojuje taktilní potřeby člověka prožitkem pozitivních doteků, nabízí vizuální podněty, stimulaci sluchu, čichu, tělesné teplo. Zapojení psa činí aktivity zaměřené na rehabilitaci smysluplnými (Otterstedt, 2001). Klient si vytváří obraz vlastního těla, trénuje řečové dovednosti (nonverbální signály, hláskování, slabikování, řeč), poznání, orientaci v realitě. Nabízí se zde pozitivní vybavování z dlouhodobé paměti, podpora krátkodobé paměti (Olbrich, 2003).³⁹

Celkově je pozitivní účinek sledován ve zlepšení kvality života, životní vůle klienta a někdy také v získání smyslu života. Např. u osob závislých na psychotropních látkách bylo prokázáno nižší myšlení na recidivu, redukce strachu a vybudováno vědomí vlastní hodnoty (Legl, 2002).⁴⁰

V případech, kdy je možné vzít psa do nemocnici napomáhá kontakt se psem zlepšení nemocniční atmosféry, odpoutání se od nemoci, technického a sterilního nemocničního prostředí (lepší než televize nebo čtení si), lepší vyrovnání se s ohraničenou intimní sférou, nemocí, nabízí odvrácení se od bolesti, zpestření všedního dne v nemocnici, motivuje následovat léčebné instrukce (Otterstedt in Olbrich, 2003). Pes přítomný v čekárně vyvolává u

³⁸ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 194 s. ISBN 978-80-7322-109-6

³⁹ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 194 s. ISBN 978-80-7322-109-6

⁴⁰ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 195 s. ISBN 978-80-7322-109-6

osob, které mají rády zvířata, pozitivní reakci (zlepšení nálady, vyvolá zájem, komunikaci, odpoutá od napětí [Tölk, 2002]).⁴¹

I přes značné přínosy pro člověka canisterapie není bohužel jako léčebná procedura hrazená ani zdravotními pojišťovkami, ale uznávají výhody terapie se psy namísto využívání loutek či jiných technik. Ministerstvo zdravotnictví již před několika lety uvedlo, že canisterapie může být pomocnou metodou. Dále se využívá v tomto směru i hipoterapie (využívá pohybu koně), felinoterapie (interakce mezi člověkem a kočkou k léčbě) a řada dalších využití léčby ostatními zvířaty.⁴²

2.2 Socializace člověka

Matějček (1999a) uvádí, že kontakt se zvířetem (soužití se zvířetem) nabízí velkou příležitost k povzbuzení duševního vývoje dítěte žádoucím směrem, k formování některých žádoucích postojů a k potlačení těch nežádoucích. Důležitost přátelství dítěte se zvířetem pro podporu citového i rozumového vývoje dítěte je nesporná a výzkumy z celého světa opakovaně potvrzují, že vztah dítěte ke zvířeti napomáhá rozvoji sebevědomí, pocitu zodpovědnosti, samostatnosti a schopnosti zapojit se do společnosti (Robinson, 1995, Galajdová, 1999).⁴³

Endenburg (in Olbrich, 2003) cituje zjištění dalších autorů o tom, že existuje prokazatelná souvislost mezi pravidelným kontaktem se zvířetem a socioemocionálním vývojem dítěte, další souvislost existuje mezi vlastněním nějakého zvířete a sebehodnocením dítěte, jeho vlastníka. Děti obzvláště rády vyhledávají zvířata ve chvílích, kdy mají problém. Výhoda sociální ochrany nabídnuté zvířetem oproti ochraně nabídnuté lidmi je např. v tom, že zvířata akceptují lidi zpravidla bezpodmínečně, přijímají je takové, jací jsou, kdežto lidé vzájemně posuzují a kritizují, což může u dětí způsobovat pocit ohrožení (Levinson, Mallton, 1997, Olbrich, 2003).⁴⁴

⁴¹ Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 195 s. ISBN 978-80-7322-109-6

⁴² Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, ISBN 978-80-7322-109-6

⁴³ Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 195 s. ISBN 978-80-7322-109-6

⁴⁴ Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 195 s. ISBN 978-80-7322-109-6

Zvíře zprostředkovává možnost interakce a komunikace, jak se sebou samým (pes nabízí prostor pro „vypovídání se“, je vděčným posluchačem), tak mezi lidmi navzájem. Při kontaktu se zvířetem člověk vnímá kromě verbální také různé roviny nonverbální komunikace (oční kontakt, mimika a gesta, držení těla, pohyby, kombinované interakce, dále pak také pulz, srdeční frekvenci, nervový impuls, změny teploty, potu, dýchání). Zvíře také člověka podporuje (stimuluje) k sociálnímu kontaktu (oční kontakt, smích, neškodný taktilní kontakt) a usnadňování vztahů. Zvířata vytvářejí komunikační příležitost, nabízí téma rozhovoru, usnadňují společné hledání řeči, rozvíjí nonverbální dovednosti. Pes vytahuje z osamění a izolace nejen výše zmíněnou podporou nebo zprostředkováním kontaktu a komunikace, ale také samotnou přítomností, působí jako sociální katalyzátor (Greiffenhagen, 1993, Fine, 2000, Olbrich, 2003).⁴⁵

V kontaktu se zvířetem je důležité zvířeti důvěřovat, teprve poté je možno dosáhnout hlubšího pozitivního působení na člověka. Člověk zažívá sociální pocit společenství, podporuje se připravenost člověka otevřít se, společně se zaměstnávat, něco ze sebe sdílet. Blízkost, intimita, tělesný kontakt dává prožitek vztahu a soudržnosti, podporuje se připravenost k rozhovorům o osobních emočně laděných tématech (např. v nemocnici, při řešení krizových situací). Zvíře také pozitivně ovlivňuje soudržnost rodiny (zprostředkování tématu hovoru, pocit patření dohromady, společná péče o zvíře, komunikace s ním), vnitřní vztahy, usmiřování rozepří. V případě rodiny s dítětem se specifickými potřebami poskytuje pes uvolnění často vypjatých situací (Greiffenhagen, Buck, 1997, Otterstedt, 2001, Leugner a kol., 2002).⁴⁶

Sociálně emocionální interakce jsou zprostředkovány např. pozorováním zkoumáním zvířete, cítěním zvířete při hlazení, chováním zvířete na klíně, krmením zvířete, zajišťováním péče a bezpečí zvířete, verbálním a nonverbálním rozhovorem, převzetím zodpovědnosti za zvíře (Olbrich, 2003). Zvíře nabízí kamarádství, pocit příjemně stráveného volného času, pozitivní činnost, pocit být potřebným, zharmonizování denní struktury, převzetí úkolů, odpovědnosti,

⁴⁵ Velemínský M. a kol.. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 195 s. ISBN 978-80-7322-109-6

⁴⁶ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 196 s. ISBN 978-80-7322-109-6

pocitu důležitosti, zkušenost sebeúcty, sebevědomí, spokojenosti (Mayer-Mixner, 2002, Olbrich, 2003). Individuální přínosy jsou však odvislé do stanovených cílů a prostředků jejich naplňování.⁴⁷

Vlastnění psa velmi pozitivně působí jako faktor snižující rizika vznikající v souvislosti se všedním dnem, nemocí, postižením, životními krizemi, nedostatečnou funkcí rodiny apod. Zvířata pomáhají naplnit potřeby člověka po partnerství, náklonnosti, sociálních kontaktech, zaplnění volného času, pozitivních emočních prožitcích, jistotě, přijetí apod. (Bergler).⁴⁸

Bergler (1995) provedl studii, v níž zjišťoval vliv psů na chování a prožívání mladistvých ve velkém městě (Berlíně). Výzkumu se zúčastnilo celkem 400 mladistvých ve věku 11-18 let. Kromě jiných zajímavých výsledků dospěl autor k zajímavým závěrům. Význam, hodnota a kvalita prožitku vztahu se psem je pro mladistvé, kteří vlastní psa a sami se o něho starají, založena na kvalitě přiměřené podpory a stabilizace (redukce strachu, stresu, ochrana před rizikovým chováním, získání kontaktu a překovávání anonymity, zprostředkování prožitků důvěry), stimulaci k radosti a hře, stabilizaci v sociálních konfliktních situacích (prožitek bezpečí, pochvaly, důvěry, dlouhodobé náklonnosti, zodpovědnosti) a podpoře zdraví díky pohybu, dennímu harmonogramu a spojitosti s přírodou.⁴⁹

Rehm (1995) se ve svém výzkumu zaměřil mimo jiné na význam psa jako sociálního partnera dítěte a význam psa v rodině. Zajímavým, ale nikoli překvapujícím dílčím výsledkem je např. zjištění, že děti jedináčci hledají v psovi sociálního „nedospělého“ partnera, který nabízí dítěti hru, naplňuje dětskou potřebu po citové blízkosti. Dítě k němu necítí odstup, neboť se pes nechová jako dospělý člověk. V závěru výzkumu autor poukazuje na nutnost vyzdvihnout významu psa jako emoční podpory celé rodiny. Vzhledem k dítěti působí pes jako spoluvychovatel. Kamarád pro hru a komunikační partner. Pes dítě učí sociálnímu chování

⁴⁷ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona.,2007, 196 s. ISBN 978-80-7322-109-6

⁴⁸ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona.,2007, 196 s. ISBN 978-80-7322-109-6

⁴⁹ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona.,2007, 196 - 197 s. ISBN 978-80-7322-109-6

(náklonnosti, pečlivosti, soucitu, respektování druhého, komunikaci aj.), podporuje u dítěte pocit zodpovědnosti. Postoj a přístup dítěte k živým tvorům a potažmo lidem je také ovlivňován chováním a přístupem rodiny (dospělých) ke psu, děti přijímají vzorce chování svých blízkých.⁵⁰

Blahodárný účinek má pes i pro seniory. Ovlivňuje zdravotní stav pacientů k lepšímu, zvyšuje kvalitu života, zlepšuje adaptaci na nové prostředí, zvyšuje sebevědomí, zmírňuje pocity stresu a osamělosti. Dokonce zlepšuje i jemnou motoriku rukou.

2.3 Dílčí závěr

Pes je významným společníkem člověka, který má široké spektrum využití pro pomoc lidem. Má řadu schopností, které jsou pro lidskou mysl někdy až neuvěřitelné. V minulosti psa využívali ve válkách, pro ochranu, obranu majetku a lidí. Také i pro jeho léčebné působení na člověka. V současnosti znovu objevujeme přínosy pro člověka. Má blahodárné účinky nejen pro děti, dospělé, seniory ale zejména pro postižené řadou duševních a fyzických poruch. Jeho šestý smysl nám pomáhá zareagovat na blížící se nebezpečí a pomoci odhalit nepatrné náznaky náhlých zdravotních potíží, které člověk není schopen postřehnout. Předností zvířat jsou jejich blahodárné fyzické, fyziologické, psychické a sociální účinky na člověka.

⁵⁰ Velemínský M. a kol. Zooterapie ve světle objektivních poznatků, 319/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, 197 s. ISBN 978-80-7322-109-6

3. Odpovědnost člověka za zvíře

Společnost používá s oblibou termín odpovědnost. Co tento pojem značí jsem hledala v řadě dostupných literárních zdrojů. Odpovědnost se dělí podle toho, kdo za ni odpovídá či jaký okruh činností upravuje. Společenskou odpovědností se rozumí dobrovolný závazek se chovat v rámci svého fungování odpovědně k prostředí a společnosti. Občanské právo a pracovní právo chápe odpovědnost jako odpovědnost za škodu podle občanského práva, ale především o odpovědnost za škodu v pracovněprávních vztazích, jak ji nyní zakotvuje zákoník práce (zákon č. 262/2006 Sb.), který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2007. Jde tu o praktický návod k řešení nároků na náhradu v nejvíce se vyskytujících případech škod, způsobených fyzickými i právními osobami v jejich každodenní činnosti, ale rovněž o vytváření předpokladů pro dosažení stejně významného cíle, sledovaného občanským zákoníkem i zákoníkem práce, tj. předcházení hrozícím škodám. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. tedy dělí odpovědnost na subjektivní a objektivní. Subjektivní odpovědností se rozumí odpovědnost, u které se vyžaduje zavinění. K ní se vztahuje pojem exkulpace, což znamená vyvinění ze subjektivní odpovědnosti. U objektivní odpovědnosti se jedná o odpovědnost, u které není podmínkou vzniku zavinění. Tady se používá termín liberace, což je zproštění z objektivní odpovědnosti. Trestní právo chápe trestní odpovědnost jako odpovědnost za trestné činy. Jejich spáchání je právní skutečností zakládající trestněprávní vztah mezi pachatelem a státem. Podstatou trestní odpovědnosti je povinnost pachatele podrobit se trestu. Setkáváme se s nepřeberným množstvím odpovědností. Samotný význam pojmu jsem nikde nenašla vysvětlen. Termín odpovědnost si musí vyložit každý sám. Pod odpovědností se mi vybaví vnitřní morální pohnutka, která v člověku vyvolává pocit povinnosti řídit svůj život v souladu se zákonitostmi právního a sociálního života v rámci společnosti.

3.1 Týrání zvířat

V současné době narůstá počet případů brutálního zacházení se zvířaty. Každému civilizovanému člověku je zřejmé, že zvířata cítí bolest a utrpení stejně jako člověk, a proto i když využíváme produktů z hospodářských zvířat, činíme to tak, aby jejich utrpení bylo co nejmenší. Proto pro mne bylo hrůzné zjištění, že takového brutálního zacházení jsou ve značné míře schopny i děti a adolescentní pachatelé. Problematika hrůzného jednání dětských pachatelů představuje závažné téma, kterou by se měla společnost zabývat.

Kde vzniká pohnutka k takovému nemorálnímu jednání? Může se jednat o plánované, připravované, až nečekaně zákeřné jednání a v provedení často brutální. Vede je nenávist, prospěch, potřeba udělat dojem v tzv. „gangsterské skupině“, někdy ale může jít o zoufalou reakci na extrémně nepříznivé prostředí. Jindy jde o jednání, které spustí bezprostřední afekt a které mají ráz impulzivního nebo zkratkového chování.

Rodinné prostředí bývá často dysfunkční, v řadě případů byly děti fyzicky bity, konfrontovány i s agresivitou některého z rodičů. Může se jednat i o rodiny s dobrou socioekonomickou úrovní, rodiny sociálně slabé nebo též děti, které trávily část života v dětských domovech či výchovných zařízeních. Co se týče osobnosti a intelektu se mohou vyskytovat problémy v osobnostním vývoji. A to:

- * typický disharmonický vývoj spojený s poruchami chování od raného věku, s nepřizpůsobivostí sociálním normám, nezdrženlivostí, necitlivostí k zájmům ostatních, či problémy chování ve školním věku, jako je záškoláctví, rvačky, krádeže,
- * děti, které se vyvíjejí spíše uzavřeným způsobem chování, navenek s vcelku přizpůsobivým chováním, ale s citlivostí na pocity křivdy, odstrčení nebo ponížení a s pohotovostí k přání splňujícím fantaziím.⁵¹

Intelekt většinou odpovídá pásmu normy. Může se jednat i o nadprůměrný intelekt, který je spíše přítěžujícím faktorem, protože přispívá ke schopnosti realizovat disociální jednání. U podprůměrné inteligence se vyskytuje spíše se zřetelným vlivem sociálního zanedbání. Charakter chování může být srozumitelný, například přenos agrese na oběť, poněvadž nejde agresi z různých důvodů použít vůči původci, či nepochopitelný. Vyskytuje se zde velmi obtížný soucit s obětí. Pravý soucit a pocit viny se může vyskytnout pouze u neplánovaného, či afektem podmíněného jednání. Případně se může vyskytnout pocit uspokojení. Bohužel tu převládá vědomí nedostatečného či žádného postihu.

Řada lidí si neuvědomuje závažnost situace. Dělalí rozdíly mezi zvířetem a člověkem, ale spojitost je přímo alarmující. Brutalita se vždy stupňuje, začíná agresí vůči věcem, poté může přejít na zvířata a může dokonce skončit agresí vůči člověku. Příčin, proč roste brutalita nejen mezi mládeží, ale obecně, je jistě celá řada, například rodiče neměli dostatek času na to, aby se svým dětem náležitě věnovali. Nemyslím po finanční stránce, ale vštěpovat jim správné

⁵¹ In časopis Kriminální sborník. Vražedné jednání dětských a adolescentních pachatelů. č. 5/2004, npsali: Kocourková J, Hort V. 28s.

vzorci chování: láska k druhým, láska k zvířatům, vážit si všeho kolem nás, hodnota vlastního života a hlavně odpovědnost za své jednání. Zásadní problém vidím v masovém rozšíření různých akčních filmů, počítačových her ukazujícím násilí a vraždění. Jak má dítě rozlišit realitu od fikce? Vidí, že se vše řeší jen agresí a to plodí zase další. Dále propagace nezdravého životního stylu jako je propagace cigaret, alkoholu aj., které se nám nenápadně vštěpují do podvědomí. Tohle přece není zdravý vzorec chování. Problém je celospolečenský. Důležitou roli hraje prevence, ale jak toho dosáhnout, když názory na danou problematiku se různí? Uvedla bych řadu závažných případů mučení a zabíjení zvířat, které se v Česku udály jen za posledních šest měsíců, jež uvádí deník Blesk na internetových stránkách. Udělejte si sami názor, jak je situace vážná.

Zde zmiňuji ty nejbrutálnější případy týrání zvířat:

27.3.2008 – Neznámý pachatel utopil otrěsným způsobem psa

Hrůzný pohled se před několika dny naskytl dětem, které si hrály v lesíku Opičák u libereckého letiště. V tamním jezírku našly mrtvého psa přivázaného k pneumatice. „Utýraného psa se někdo zbavil způsobem, který je pro nás naprosto šokující a nepřijatelný,“ komentoval případ tiskový mluvčí liberecké zoologické zahrady I. L. Přibližně desetiletého křížence se zákalem v očích neznámý pachatel přivázel vodítkem k pneumatice a hodil do vody.“ Jedná se o zvlášť otrěsný způsob zabití zvířete, protože jezírko je poměrně mělké a pejsek musel zřejmě dlouhou dobu marně bojovat o život,“ řekla Deníku vedoucí libereckého Centra pro zvířata v nouzi Bobík při Zoo Liberec I. H.⁵²

16.4.2008 – Majitelka psa nutí zvíře k zabijáckým útokům na ovce a králíky

Strach obchází městečko Jaroměřice nad Rokytnou na Třebíčsku! Zmrzačená fena sibiřského huskyho tam zle potrhala několik ovcí a zamordovala množství králíků. Lidé se bojí, že zaútočí i na děti. Za zabijáckými útoky psa stojí jeho majitelka V.Š. Vysokoškolsky vzdělaná žena totiž svého psa k těmto vražedným útokům přímo nutí. „Máme zjištěno, že v několika případech žena útočícímu, ale špatně se pohybujícímu psu ovci ještě přidržela,“ uvedla mluvčí třebíčských policistů. Podle matky svérázné chovatelky psa trpí mladá žena duševní

⁵² <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi-zlocin/95634/clovek-nebezpecny-predator-bez-em...> 12. 4. 2009

poruchou. Policisté ji stíhají pro podezření z týrání zvířat. „V nedalekých Příložanech vyndávala lidem králíky přímo z králíkáren a dávala je tomu psa, aby je zamordoval,“ popsal jednání ženy jeden ze svědků události. Mladé ženě hrozí zatím až rok vězení.⁵³

18.7.2008 – Stáhl psa z kůže!

Řezník J. J. je vinen! Letos v březnu ubil psa svého kamaráda A. K. a pak ho stáhl z kůže! Soud ve Zlíně mu včera za to uložil dvouletý podmíněný trest. J. také musí zaplatit 50 tisíc korun pokuty, jinak půjde na čtyři měsíce do vězení. „Psa jsem zabil“, přiznal J. na policii. Tvrdil ale, že mu pes rdousil slepice a kůzle. K soudu obžalovaný raději nepřišel. „Než psa usmrtil, zvíře trpělo a kvílelo bolestí,“ konstatoval soudce. V kůlně pak psa pověsil za nohu, odřezal mu hlavu a tlapky. J. se údajně K. dodnes ani neomluvil. Před několika dny mu poslal složenkou tisíc korun. „Ty peníze nepřijímám“, prohlásil K. Soud nepřistoupil na požadavek J. advokáta, aby se stíhání podmíněně zastavilo. „Jako řezník vidí v každém zvířeti jen kus masa. Způsob usmrcení psa, kterého chtěl dále zpracovat, byl cynický. Neprojevilo lítost“, zdůvodnil soudce.⁵⁴

22.7.2008 – Ilegální psí jatka objeveny na Mostecku

Stáli v otvoru ve zdi v prvním patře a štěkali až do omdlení. Tři pejskové chtěli na sebe upozornit. Vypadalo to jako volání o pomoc. Jako by věděli, co je čeká. Krutá smrt na ilegálních jatkách v obci Chvojkovice-Srbov na Chebsku. Hafani byli zavřeni v rozpadající se stodole, kde ochránci zvířat uviděli hrozné obrázky. Vietnamci zde totiž kromě krav a kachen zabíjeli i psy. Zvířecí záchranář K. B. z Tachova by si hafany ihned vzal. „Nechci, aby skončili na pekáči. Takový konec si nezaslouží. Štěkali a kulili na mne smutně oči. Chtěli pryč. A já je nemohl vzít s sebou,“ líčí smutný příběh K. B., který kdyby vstoupil na pozemek a zvířata zachránil, dopustil by se PARADOXNĚ trestného činu sám.⁵⁵

27.7.2008 – Utýrali kotě

Nebyvale brutálně umučili kotě dva školáci (9 a 14 let) v Brně. Nezletilí tyrani nebohé zvíře bili krumpáčem, lyží a nakonec ho ještě podpálili. Mučení koťátka zahlédli další tři chlapci ve věku 12 až 13 let a řekli to majitelce zvířete. Ta na nezletilé surovce zavolala policii. Incident

⁵³ <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi-zlocin/95634/clovek-nebezpecny-predator-bez-em...> 12. 4. 2009

⁵⁴ <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi-zlocin/95634/clovek-nebezpecny-predator-bez-em...> 12. 4. 2009

⁵⁵ <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi-zlocin/95634/clovek-nebezpecny-predator-bez-em...> 12. 4. 2009

se odehrál v Šámalově ulici v Brně-Židenicích. Tuto část města, v níž bydlí sociálně slabší lidé, považují Brňané za místní romské ghetto.⁵⁶

3.2 Legislativa postihu týrání zvířat

Obecně je zvíře v českém právním řádu považováno za věc a jako s takovou je s ním nakládáno. Zvíře je tedy věcí podle ustanovení § 118 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a nic na tom nemění ani ustanovení zákona na ochranu zvířat proti týrání. Tento paragraf pojednává v prvním odstavci, o tom, že předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci, a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty. Zvíře je tedy předmětem řady právních vztahů, kdy je s ním zacházeno obdobně jako s jinými věcmi. Sankce za týrání zvířat jsou tedy kromě zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, obsaženy v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a v trestním právu pak ust. § 203 trestního zákona. Toto ustanovení paragrafu upravuje týrání zvířat ve třech odstavcích. V odstavci prvním se uvádí: „ten kdo týrá zvíře, ačkoliv byl za obdobný přestupek v posledním roce postižen nebo za takový čin v posledních dvou letech odsouzen, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem“. Odstavec druhý hovoří o tom „kdo utýrá zvíře, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem“. Odstavec třetí pojednává o zvýšení trestní sazby a to „odnětím svobody až na dvě léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 veřejně nebo místě veřejnosti přístupném“. S § 203 trestního zákona jde ruku v ruce § 257 trestního zákona pro trestný čin poškozování cizí věci. Toto ustanovení uvádí v odstavci prvním, že ten „kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty“. Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán v odstavci druhém za tyto následující činy: písm. c) způsobí-li takovým činem značnou škodu, nebo podle písm. d) spáchá-li takový čin na věci, která požívá ochrany podle zvláštních předpisů. Ve třetím odstavci se trestní sazba zvyšuje na dvě léta až osm let odnětí svobody způsobí-li činem pachatel uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

⁵⁶ <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi-zlocin/95634/clovek-nebezpecny-predator-bez-em...> 12.4.2009

Ke sledované problematice se vztahují následující právní předpisy, i když jejich výčet není vyčerpávající např. chybí odborné předpisy z legislativy Evropské Unie – směrnice, nařízení. Přestupky na zvířatech jsou uvedeny v § 27 právního předpisu č. 312/2008 Sb., ze dne 17. července 2008, kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů.

V § 27 jsou přesně vymezené přestupky a výše pokuty, která lze uložit za zákonem vymezené přestupky, § 27a se zabývá správními delikty právnických nebo podnikajících fyzických osob a § 28 zabývající se ustanoveními ke správním deliktům. Dnem 21. listopadu roku 2008 nabyl účinnosti novela zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, jak vyplývá z pozdějších změn a to úplné znění zákona pod č. 409/2008 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.⁵⁷

Do boje proti pojídání psů vyrazili svorně poslanci David Šeich (ODS) a Jeroným Tejc (ČSSD). Připravují zákon, který má u nás konzumaci psů a koček postavit mimo zákon. Češi investují nepředstavitelné částky do hýčkání svých psích a kočičích miláčků. Sníst ho je pro ně nepřijatelné. Ale pozor! Zákon nedělá rozdíl mezi psem a prasetem. Pokud je tedy čtyřnohý miláček před konzumací usmrcen humánně, nejde o trestný čin. Proto by chtěli poslanci zavést skutkovou podstatu trestného činu pojídání psů a koček. Případy podezření, že psi skončili na talíři, se totiž množí. Poslanci však chtějí přitvrdit i v dalších bodech.

Trestným činem totiž není ani pohlavní styk člověka se zvířetem. Ten je totiž dosud považován jen za týrání zvířete. Zpřísněný zákon však nemá jen chránit zvíře před chováním člověka, ale chce zavést i trestný čin napadení zvířetem. Měl by postihovat majitele, jichž psi z jejich viny zaútočí například na dítě. Na nových paragrafech pracuje s poslanci asi třicet veterinářů, chovatelů a právníků. Poslanci věří, že k prosazení zpřísnění zákona pomůže i to, že oba stojí na opačném konci parlamentního tábora a navíc je to téma zcela apolitické.⁵⁸

⁵⁷ poznámka autora práce

⁵⁸ <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-domaci-politika/105852/poslanci-za-konzumaci-psu-do...> 12.4.2009

3.3 Dílčí závěr

Odpovědnost je důležitá pro život ve společnosti a jeho fungování. Zvířata, zejména psi, jsou v rukou člověka mocnou zbraní a zvíře je na něj odkázáno. Každý živý tvor cítí bolest, má právo na život a na humánní zacházení. Proto je nutná účinná právní úprava, která by chránila tyto živé tvory a umožnila jim důstojný život po boku s člověkem. V posledních letech narůstá agrese vůči zvířatům. Postih pachatelů za takové jednání je nedostačující. Zvíře je v právu bráno jako věc a podle toho je s ním zacházeno. Poslanci David Šeich a Jeroným Tejc s řadou odborníků na věc připravují návrhy nového zákona na zpřísnění postihu za týrání a to zavedením nových paragrafů, „trestný čin pojidání psů a koček“, „trestný čin pohlavního styku se zvířetem“ a „trestný čin napadení zvířetem“. Snad se dočkáme jeho schválení, byl by velkým přínosem.

4. Současná problematika napadení člověka psem

Problematika napadení zvířetem respektive psem je ožehavým tématem posledních let. V řadě zemích především v Evropě – Německo, Francie aj. dochází k boji vůči tzv. „nebezpečným plemenům“. Co to znamená nebezpečné plemeno, jaká jsou kritéria v posouzení nebezpečnosti? Každý si to ze svého pohledu vykládá odlišně. Středem zájmu jsou američtí pitbulteriéři nebo-li pitbulteriéři, tosa inu, argentinská doga a brazilská fila. Jak čistokrevná plemena, tak i kříženci. Řada zemí vydala množství opatření, jak omezit chov těchto zvířat. V popředí zájmu jsou pitbulové a jejich kříženci, kteří způsobují smrt, i když se toto obecné tvrzení statisticky nepotvrzuje.

V řadě zemí Evropy se dostalo na program zákonodárství, že všichni nynější majitelé těchto plemen musejí dát své psy kastrovat, nesmějí je prodávat, kupovat, odchovávat, ani darovat. Je jasné, když se zakázají některá plemena dnes, zítra to budou další a pak další, jak to chce organizace PETA: psy pod určitou výškou vymýtít, právě tak jako psy nad určitou výškou, ty s krátkým nosem, ty s velkýma očima, nad určitou váhu, zkrátka důvodů je nekonečně. To není žert. Queenslandská vláda v některých oblastech zakázala bernardýny, dobrmany, rotvajlery, ridgebacky, německé ovčáky a dokonce i velškorgi.⁵⁹ Je to jak lavina. Je otázkou času, kdy nám budou chtít zakázat polovinu plemen. Myslím si, že jít touto cestou není správným krokem a nevyřeší tuto zapeklitou situaci.

Za případy agrese zvířat jsou odpovědni majitelé a z toho by se mělo vycházet. Pes by měl vyrůstat v dobrém prostředí, být dobře socializován a tím veden od štěněte ke hrám s ostatními psy. Tímto si otevře uložené zděděné psí chování a detaily etikety. Soužití a pravidla hierarchie ve psí smečce upevňuje ve štěněcí hlavičce správné chování pro celý život. Není tedy důvod neoprávněně napadat ostatní psy a být agresorem. Je důležité, aby byl pes ovladatelný a k tomu je zapotřebí dobrý výcvik. Psa bezdůvodně nebít, seznámit ho s okolím, vymežit mu hranice - co smí a co ne. Nejdůležitější je dát najevo, kdo je hlavou smečky (rodiny), aby se zamezilo případným střetům o získání dominantního postavení ve smečce (rodině). Záleží pouze na člověku, jestli vychová společníka nebo agresivního, okolí napadajícího tvora.

⁵⁹ In časopis Pes přítel člověka . Agrese...zákony...snad pitbulové...od protinožců, č. 9/2005, napsala Mojžíšová K., 70 s.

4.1 Příčiny napadení

Objevují se případy, kdy pes ve vlastní rodině napadne člena rodiny a to zejména dítě. Existuje nepřeberné množství knih zabývajících se kynologickou tematikou, ale otázky soužití dětí a psů se nevěnují vůbec nebo jen okrajově. Neznalost výrazů a projevů v chování psa, které vede k opomíjení jeho varovných signálů vůči dítěti je vážným problémem. Pokud rodič (z pohledu psa hodnotně nadřazený) tyto signály přehlídí, jako by sám dal povel k útoku. Jestli byl útok jen demonstrační (varovný), mají rodiče ještě čas hledat příčinu sváru, přehodnotit dosavadní výchovu a celkový přístup ke psovi. Zatímco rodiče vůči psovi disponují autoritou a náklonností, vztah, který se vytváří mezi dítětem a psem, by měl být založený na přátelství a vzájemné důvěře. Abychom docílili takového kontaktu, musíme štěněti věnovat soustavnou péči a čas vyhrazený k venčení pravidelně vyplnit hrou nebo výcvikem. Samozřejmě součástí těchto vycházek by se mělo stát i dítě, aby pes později v jeho přítomnosti netrpěl ztrátou pozornosti.⁶⁰

Nejobtížnější je pro rodiče dohled na hry dětí s mladými psy velkých plemen, u nichž je intenzivní růst rychlejší než duševní dozrávání. Dítěti ukážeme, jak pejska ovládat a dovolíme mu, aby se samostatně naučilo mladého psa zklidnit a odměnit pamlskem. Při každém vzájemném kontaktu dbáme na to, aby hry byly pestré, krátké a pro oba vždy kladným zážitkem. Rozdávat obecné rady není úkol nijak jednoduchý. Mohou se týkat tolik zmiňované autority a ovladatelnosti psa, se kterým je vždy lehčí pořízení. Ale chceme-li vytvořit přátelství mezi svým dítětem a čtyřnohým přítelem a zároveň častými povely neutlumit temperament psa, vyžaduje každá rodina radu „šitou na míru“. Především stáří dítěte, plemeno psa, výchova a zkušenosti jsou velice individuální. V konečném důsledku však hrají tyto faktory významnou roli. Úspěšné řešení konfliktu tedy závislé na naší schopnosti si uvědomit odlišnosti situace. Rodiče, kteří pořídí pejska na prosby a naléhání dítěte, budou postupovat jinak než manželský pár, jenž si koupil plemeno podle svých představ a možností a později se mu narodí potomek. Ani zde nenastane problém za předpokladu, že pes neztratí své postavení respektovaného a milovaného člena rodiny. Především u velkých plemen se snažíme dítě pravidelně stavět do dominantní pozice. Předem však musíme znát reakci psa, kterou si ověříme při manipulaci s ním nebo psa zvedneme do náruče. Za každé tolerantní gesto ho náležitě odměníme.

⁶⁰ In časopis Pes přítel člověka. Zásady hierarchie aneb jak harmonicky zařadit psa do rodiny, č. 3/2004, napsala Mikolášová K., 29 s.

V případech, kdy rodiče s dítětem nepravidelně navštěvují známé se psem, musíme postupovat velmi opatrně. Při prvních kontaktech sedí dítě u matky na klíně. Majitel vede seznamování a drží psa tak, aby pes případně nemohl dítěti ublížit. Psa oslovuje klidným hlasem a za jeho jemné přátelské chování ho odměňuje. Pokud u dospělých ze seznámení převládají radostné reakce, také pes a dítě se většinou chovají klidně a přátelsky. V žádném případě však není vhodné příliš úzkostné nebo hysterické chování rodičů. Neměli bychom zapomínat na to, že pokud pes nemá s dětmi žádnou špatnou zkušenost z dřívějška, je chování psa přátelské. Zde se opět dostáváme k nezbytné znalosti sociálního chování psa a řeči, kterou vyjadřuje tělem. Znalost etologie pomůže začátečníkovi při výcviku a je zodpovědnou prevencí, jak neohrozit vlastní dítě.

Řešit situaci a hledat příčiny po vážně míněném útoku je proces zdlouhavý a vyžaduje pomoc odborníka. Jen málokterá rodina je ještě ochotna nápravu podstoupit a pes je jim odebrán. Jeho osud končí v útulku nebo ho čeká utracení. Abychom tragédii předešli a ušetřili dítě, psa i vlastní psychiku, je zapotřebí problému předejít a reagovat na každý varovný signál. Psa nikdy nenecháváme bez dozoru s dítětem o samotě. Děti rády vše tahají a padají. Může se stát, že přátelský pes se lekne a ožene se.⁶¹

⁶¹ In časopis Pes přítel člověka. Zásady hierarchie aneb jak harmonicky zařadit psa do rodiny, č. 3/2004, napsala Mikolášová K., 29 s.

PRAKTICKÁ ČÁST

KAZUISTIKA

Kauza 1

Dne 22. 04. 2006 došlo v odpoledních hodinách v Brně-Stránice na zahradě rodinného domku k napadení (pokousání) dvouletého dítěte D. T. psem – pitbulteriérem, který takto utrpěl těžké poranění hlavy a nacházel se v kritickém, životu ohrožujícím zdravotním stavu.

Byla způsobena těžká újma na zdraví a proti majitelce psa R. A. (28 let) byly zahájeny 26. 04. 2006 úkony v trestním řízení za trestný čin ublížení na zdraví dle ust. § 224/1 tr. z. Tohoto jednání se měla dopustit tím, že dne 22. 04. 2006 jí užívaného rodinného domu v Brně-Stránicích při návštěvě kamarádek J. T. se synem a K. M. s dcerou žádným způsobem nezajistila jí svěřeného psa, rasy americký pitbulteriér a nedbala tak potřebné opatrnosti, ačkoli věděla, že se jedná o dospělého psa bojového plemene, který není zvyklý na přítomnost dětí a nemohla tak žádným způsobem předvídat reakce psa na děti, přičemž pes poté, co se po předchozí domluvě všichni přesunuli s jejím vědomím a souhlasem z domu na zahradu, bez jakéhokoliv podnětu skočil po chlapci D. T. a zakousl se mu do hlavy a tímto útokem mu způsobil otevřenou zlomeninu klenby lební a zhmoždění až rozdrčení části levého spánkového laloku mozkového s následným otokem mozku, přičemž zranění bylo kvalifikováno jako prakticky smrtelné zranění, kdy jen díky včas poskytnuté vysoce specializované lékařské pomoci byl poškozený uchován při životě s dosud nejistou prognózou. Jedná se tedy z nedbalosti o způsobenou těžkou újmu na zdraví. Ve věci podala vysvětlení matka poškozeného J. T., že jí volala dne 22. 04. 2006 kamarádka R. A. s tím, že její přítel odejel někam na hokej a nebude asi dvě hodiny doma a ať se zastaví. Poté volala kamarádce K. M., že se staví u R. A. Po příjezdu šly z kuchyně na zahradu i s dětmi a pes byl na zahradě 5 metrů od nich a hrál si se svými hračkami. Najednou pes skočil a kousl chlapce zezadu rovnou za hlavičku, potom ho povalil na zem. Pustil jej a dál nedorážel. Poté zavolali telefonicky sanitku. V momentě napadení psem R. A. tam nebyla. Kamarádky se ve výpovědi shodly. Majitel psa ve výpovědi uvedl, že se jedná o psa ve věku 10 let, má základní výcvik a ne bojový. Nikdy nikoho nenapadl a nebyly s ním problémy. Uvedl také, že není zvyklý na děti. Obviněná R. A. uvedla, že striktně kamarádkám řekla, že budou v kuchyni a pes bude zavřený na zahradě a kluk asi utekl ven. Dále ve věci byl vypracován znalecký posudek soudním znalcem v oboru zdravotnictví. Jedná se o těžké zranění hlavy a otok mozku. Ze

soudně lékařského hlediska lze posoudit jako prakticky smrtelné poškození mozku. Zranění zanechá trvalé následky, bude mít nepříznivý vliv na další způsob života poškozeného, protože funkce odstraněné části mozku je neobnovitelná. Do jaké míry bude mít trvalý následek nepříznivý vliv se ukáže až s odstupem dlouhé doby. Objektivně zjištěný rozsah zranění je v plném souladu s údajem o uchopení poškozeného psem za hlavu a silným stisknutím chrupem psa pak došlo k výraznému poškození lebky a mozku.

Podezřelá se svého jednání dopustila z nedbalosti vědomé dle ust. § 5a) tr. z., kdy věděla, že se jedná o psa bojového plemene nezvyklého na přítomnost dětí, ale bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že se nemůže nic přihodit. Šetřením bylo zjištěno, že skutek má znaky trestného činu a v souladu s ust. § 160/1 tr. řádu bylo zahájeno trestní stíhání R. A. Dále bylo postoupeno státnímu zastupitelství a následně zahájeno soudní líčení.

Kauza 2

Dne 27. 05. 2007 v dopoledních hodinách v Brně–Slatině v podniku došlo k pokousání poškozeného L. K. (65 let) psem – německý ovčák (4 roky), který jej kousl do pravé horní končetiny a způsobil krevní výron na hrudníku a levém spodním boku těla . Majitel psa B. Č., který pracuje v podniku jako hlídač střežil objekt. Psa měl puštěného bez náhubku a vodítka. Majitel psa uslyšel telefon, který zvonil v hlídací buňce a odešel jej zvednout. Pes volně pobíhal. Objekt byl ohrazen a u vstupu byla pouze závora. Poškozený L. K. byl v té době na procházce a dostal se až na místo střetu u závory, kde jej měl pes napadnout. Majitel psa přispěchal na místo a chtěl přivolat lékařskou pomoc. Poškozený jej odmítl, že to nic není. Poškozený dne 15. 08. 2007 oznámil na Policii České republiky, že byl napaden psem dne 27. 05. 2007. Nebyl hospitalizován. Vyskytla se u něj omezená hybnost díky infekci v ráně a z toho důvodu zpětně nahlásil napadení psem. Poté ošetřen v úrazové nemocnici, bez operace, podána antibiotika a provedeno lokální ošetření. Šetřením bylo zjištěno, že se jedná o ublížení na zdraví z nedbalosti dle ust. § 223 tr. z. bylo zahájeno trestní řízení a dne 05. 11. 2007 byl majitel psa B. Č. odsouzen na 2 měsíce s podmíněným trestem na 15 měsíců.

Kauza 3

Dne 24. 09. 2007 v dopoledních hodinách došlo v Brně–Zábrdovice v bytě k pokousání poškozeného chlapce J. N. (4 roky) psem – pitbulteriérem, který takto utrpěl tržné poranění levého lýtka pod kolenem a ještě mu pes způsobil na boční straně stehna stejné nohy odřeny po zubech. Pes žije ve společné domácnosti v rodině. Případ byl kvalifikován jako přestupek dle ust. § 49/1b) zák. č. 200/1990 Sb. K trvalému zranění nedošlo.

Matka poškozeného H. N. uvedla, že k napadení došlo v jejich bytě, jejich psem, se kterým si hrál syn. Syn mu dával sušenky a pes se mu zakousl do levé dolní končetiny, do oblasti lýtka a nechtěl stisk povolit. V době útoku byla v bytě matka poškozeného, jeho babička a jeho sestra (15 let). Matka poškozeného zavolala sanitku. Vše prokonzultováno se soudním znalcem z oboru lékařství, který uvedl, že zranění poškozeného výrazně omezilo v běžném způsobu života a jedná se o zranění lehké až středně těžké. Z toho důvodu věc byla překvalifikována na podezření z trestného činu ublížení na zdraví dle ust. § 223 tr. z. Výpovědi matky a babičky poškozeného shodně uvedly, že mají psa po dobu 1 měsíce. Dostali jej od známé. Po dobu, co je s nimi v domácnosti nikoho nenapadl a ni nikoho nekousl. Výsledky prokázaly, že nikdo nebyl schopen útoku zabránit a bezprostřední příčina útoku není známa. Majitelce psa, nebylo prokázáno žádné důležité porušení povinnosti, ze které by se dalo dovodit trestní odpovědnost. Znamá z Vyškova si po útoku psa vyzvedla už od té doby o ní nic neví. Chlapec je zotaven a nemá žádné zdravotní potíže.

Dne 01. 12 2007 se nepodařilo Policii České republiky zjistit skutečnosti, které by odůvodňovaly, že se jedná o protiprávní jednání, kterého se dopustila konkrétní osoba a v zákonem stanovené lhůtě se nepodařilo stanovit neznámého pachatele, který by svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty přestupku proti občanskému soužití dle § 49/1c) zák. č. 200/1990 Sb., dle § 58/3b) zák. č. 200/1990 Sb. o přestupcích se věc odkládá k došetření.

Kazuistiky jsou dle skutečných případů, ale data a zkratky jmen jsou smyšlená.

4.2 Četnost případů napadení člověka psem v lokalitě Brna

Pro potřeby bakalářské práce jsem sledovala od ledna 2007 na území Brna případy napadení člověka psem a to na základě interní evidence PČR, leč vzhledem ke změně systematizace, způsobu organizace a personálních změn jsem musela své sledování omezit jen na období roku 2007 až srpen roku 2008. I tak mám za to, že je tento výčet dostatečně ilustrující.

V roce 2007 zaznamenala Policie České republiky 40 případů napadení člověka psem. Z toho se jednalo o 38 přestupků a o 2 trestné činy. Ze 38 případů přestupků byly 2 přestupky, kdy došlo k usmrcení psa jiným psem.

V roce 2008 od 01. 01. 2008 – 01. 08. 2008 došlo ke 23 případům napadení člověka psem. Z toho 22 přestupků a 1 trestný čin. Ze 22 případů přestupků byl 1 přestupek, kdy došlo k usmrcení psa jiným psem.

Tabulka napadení⁶²

	Trestné činy	Přestupky	Z toho usmrcení psa psem	Celkem
leden - srpen 2007	1	19	2	20
leden - srpen 2008	1	22	1	23
Nárůst		3	-1	3

⁶² zpracoval autor práce na základě uvedených pramenů

4.3 Dílčí závěr

Ožehavým tématem dnešní doby s narůstající intenzitou k řešení situace je napadení člověka psem. Ze strachu z možných útoků se v řadě zemích dává vláda do boje s tzv. nebezpečnými plemeny. Jsou to různá, někdy až destruktivní opatření. Ovšem určitá plemena mají různé povahové vlastnosti a dispozice, ale podle mého názoru za hlavní problém agresivity u psů jsou zodpovědni jejich majitelé. V dnešní uspěchané době přibývá agresivity. Agresi přenáší člověk na zvíře. Pokud jsem ve střehu já, je ve střehu i můj pes. Máme velkou moc a to bychom si měli uvědomovat. Pes není zdrojem konfliktů, ale je jím majitel. Postihnout by se měl majitel, z jehož viny jeho psi napadnou například dítě. Dále by měla být vytýčená věková hranice, odkdy si člověk může pořídit psa. Je to spojené s rozumovou vyspělostí a uvědomováním si zodpovědnosti za zvíře. Taktéž je důležité mít fyzickou sílu psa zvládnout. V tomto vidím krok správným směrem.

Závěr

Jelikož globálně přibývá psů a ve společnosti existuje pouze malá informovanost o celkové problematice týkající se zvířat, bylo cílem mé bakalářské práce poukázat na tuto problematiku komplexněji, a to jak na pozitivní tak i na negativní stránku věci. Pozitivum spatřuji ve velikém spektru využití pro pomoc lidem, jak v minulosti, tak v současné době. Již staří Asyřané, Babylóňané, Egypťané, Germáni, Řekové, Římané, Číňané a Indiáni využívali psy velmi různorodě. V současné době se využívají pro jejich sociální dovednosti, pro jejich vynikající čich, pozorovací schopnosti, šestý smysl také hlavně při pomoci tělesně a duševně postižených, pro pomoc všem věkovým skupinám k prolomení sociálních bariér a pocitu osamění. V rodině pes působí jako sociální partner dítěte, povzbuzuje duševní vývoj dítěte žádoucím směrem, zprostředkovává tedy socioemociální vývoj dítěte a lepší vztahy v rodině. Dokonce má vliv na zlepšení kvality života a jeho smyslu. Bylo prokázáno nižší myšlení na recidivu, redukci strachu a vybudováno vědomí vlastní hodnoty. Důležitá je právní ochrana zvířat proti týrání a umožnění důstojného života po boku s člověkem. Negativní stránka věci představuje napadení člověka psem.

Obecné tvrzení narůstajícího počtu útoků psů na lidi není zcela objektivní. Nenašla jsem podloženou komplexně zpracovanou statistiku napadení. Do statistiky se bohužel připisují i škrábnutí od zvířete, které se například zanítí. To je podle mého názoru neobjektivní. Z mého pohledu nejsem schopna říci, zda dochází k jejímu nárůstu. V úvodu jsem si stanovila dvě otázky, a to zda *je pes nebezpečný* a druhou, zda *právní úprava týkající se ochrany zvířat proti týrání a napadení člověka psem je dostatečná*. K první otázce bych uvedla, že různá opatření k potlačení nebezpečí směřujících tzv. nebezpečných plemen je vykročení nesprávným směrem. Vede to k dalším a dalším zákazům, ale problematiku to neřeší. Řešení vidím v potrestání majitelů psů, kteří podněcují své psy k agresivnímu chování. Agresi přenáší člověk na zvíře. Je třeba si uvědomit, že zvíře je nástrojem v našich rukou a z toho musíme vycházet. Pes má být dobře socializován, dobře ovladatelný a tím pádem vycvičený. Mít jasné hranice – co smí a co ne a ukázat kdo je vůdcem smečky (rodiny), aby se předešlo případným střetům o dominantní postavení. Dále by měla být vytýčená věková hranice, odkdy si člověk může pořídit psa. Je to spojené s rozumovou vyspělostí a uvědomování si zodpovědnosti za zvíře. Důležité je též fyzická síla potřebná ke zvládnutí psa. Odpovědí na druhou otázku, jestli je právní úprava dostačující bych konstatovala, že ne tak zcela. Novelizace zákona na ochranu zvířat proti týrání přinesla nové paragrafy na ochranu zvířat při

veřejných vystupování a ochranu zvířat při chovu, upravila ochranu zvířat při přepravě, zavedla termín handicapovaná zvířata a ustanovila jejich ochranu. Došlo k úpravě správních deliktů a došlo ke zvýšení uložené pokuty za přestupek. Bohužel nevyřadila ze zákona možnost provádět pokusy na zvířatech. Poslanci dále připravují návrhy nového zákona zavedením dalších nových paragrafů. A to: „trestný čin pojidání psů a koček“, „trestný čin pohlavního styku se zvířetem“ a „trestný čin napadení zvířetem“. Snad se dočkáme jeho schválení, které by bylo velkým přínosem v boji na ochranu zvířat.

Shromážděním a studií literatury, také svými zkušenostmi z praxe, zabývající se problematikou odpovědností za zvíře, a následným zpracováním podkladů jsem dospěla k závěru, že v rámci mé bakalářské práce jsem cíl práce splnila, problematice dostatečně porozuměla a přiblížila tak pochopení otázky týkající se odpovědnosti za zvíře a problematice napadení člověka psem.

Bohužel vzhledem ke změně systematizace, způsobu organizace a personálním změnám u Policie České republiky jsem musela sledování četnosti případů napadení člověka psem v lokalitě Brna omezit jen na období leden roku 2007 až srpen roku 2008. I tak mám za to, že je tento výčet dostatečně ilustrující.

Náhled na řešení dané problematiky může být diskutabilní. Názory lidí se na danou věc různí. Problém je celospolečenský, zbývá jen doufat, že najdeme společnou řeč a zvířata budou žít v klidu vedle nás, pro náš užitek, radost, zábavu, ale i prospěch.

Resumé

Bakalářská práce se zabývá odpovědností člověka za zvíře jako právní a sociální problém současné společnosti s lokalizací Brna - zejména psi a to jak z pohledu v teoretické části historického vývoje psů a jejich domestikace, tak i právní úpravou postavení zvířat v současné legislativě České republiky.

Uvádím a popisuji využití psa při pomoci lidem a možností socializace člověka. Zabývám se zde zejména canisterapií jako součástí zooterapie. Kladu důraz na blahodárné fyzické, psychologické a sociální účinky psa na člověka.

Práce se zabývá pojmem odpovědnost, odpovědností člověka za zvíře, narůstajícím množstvím případů brutálního týrání zvířat a právní ochranou zvířat proti týrání prostřednictvím zákonů.

Poslední kapitola se zabývá současnou problematikou napadení člověka psem, příčinami napadení. V praktické části uvádí kazuistiky ve formě tří případů, které se staly ve městě Brně. Ilustruje za období leden 2007 až srpen 2008 četnost případů napadení člověka psem (přestupků a trestných činů), které se staly v lokalitě Brna.

Vzhledem k tomu, že studuji obor sociální pedagogika, zaměřila jsem část práce i na vzájemné propojení tohoto oboru s tematikou odpovědnosti za zvíře.

Anotace a klíčová slova

Anotace

Bakalářská práce se zabývá odpovědností za zvířata jako právní a sociální problém současné společnosti s lokalizací Brna (zejména psi), se zaměřením odpovědnosti člověka za zvíře, týráním zvířat a příčinami napadení člověka psem. Popisuje historický vývoj psů, jejich domestikaci, právní ochranu včetně represivní stránky a možnosti využití psa při pomoci lidem.

Klíčová slova

Odpovědnost, vztah člověka a psa, sankce, zákon, sociální pedagogika, sociální psychologie, socializace.

Annotation

The bachelor thesis deals with the responsibility for animals (especially dogs) as a legal and social problem of present society with the localization of Brno, concentrating on people's liability for animals, ill-treating animals and reasons of dog attacks on people. It further describes historical development of dogs, their domestication, legal protection including repressive aspects and ways of using dogs for helping people.

Keywords

Liability, relationship between a man and a dog, sanction, law, social pedagogy, social psychology, socialization.

Seznam použité literatury

1. Literatura

HAMEROVÁ, B. *Psi ve válce. Pravdivé příběhy o psí statečnosti v boji*. 1. vyd. Praha: Ivo Železný, 2005, ISBN 80-237-3901-8.

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ V. a kol. *Člověk-prostředí-výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. 117. publikace, Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2.

MIKULICA, V. *Poznej svého psa*. 3. rozšířené vyd. Litvínov: Dialog, 2001, s. 26 – 35, ISBN 80-85194-99-6.

PROCHÁZKA, Z. *Chov psů*. 2. vyd. Brno: Procházka Zdeněk, 1994, s. 12, ISBN 80-209-0015-2.

SHELDRAKE, R. *Váš pes to ví. Jak psi poznají, kdy se jejich pán vrací domů a další neobjasněné schopnosti zvířat*. 1. vyd. Praha: Rybka Publisher, 2003, ISBN 80-86182-50-9.

VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 309/107 publ. České Budějovice: Dona, 2007, ISBN 978-80-7322-109-6.

2. Tištěné prameny

Vyhláška č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat.

Vyhláška č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu.

Vyhláška č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě.

Vyhláška č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat.

Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení a nebo jiném usmrcování, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 346/2006 Sb., o stanovení bližších podmínek chovu a drezúry zvířat.

Vyhláška č. 291/2003 Sb., o zákazu podávání některých látek zvířatům...

Vyhláška č. 296/2003 Sb., o zdraví zvířat a jeho ochraně, o přemístování a přepravě zvířat...

Vyhláška č. 372/2003 Sb., o veterinárních kontrolách při obchodování se zvířaty.

Vyhláška č. 377/2003 Sb., o veterinárních kontrolách dovozu a tranzitu zvířat ze třetích zemí.

Vyhláška č. 382/2003 Sb., o veterinárních požadavcích na obchodování se zvířaty...

Vyhláška č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství.

Nařízení vlády č. 27/2002 Sb., kterým se stanoví způsob organizace práce...

Úplné znění zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

Úplné znění zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodná zpráva k zákonu č. 312/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

Listina základních práv a svobod, ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Zákon č.40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů(veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 381/1991 Sb., o Komoře veterinárních lékařů České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a předpisech vydaných k jeho provedení,.

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 162/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

Zákon č. 193/1994 Sb., kterým se doplňuje zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

Zákon č. 243/1997 Sb., kterým se mění zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Zákon č. 77/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 413/2005 Sb., o znění zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 77/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

Nález Ústavního soudu pod č. 30/1998, který upravuje zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.

Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES nařízení (ES) č. 1255/97.

Nařízení Rady (ES) č. 1255/97 ze dne 25. června 1997 o kritériích Společenství pro místa zastávek a o změně plánu cesty uvedeného v příloze směrnice 91/628/EHS ze dne 19. listopadu 1991 o ochraně zvířat během přepravy.

Směrnice Rady 86/609/EHS ze dne 24. listopadu 1986 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných pro pokusné a jiné vědecké účely.

Směrnice Rady ze dne 22. prosince 1993 o ochraně zvířat při porážení nebo usmrcování (93/119/ES).

Směrnice Komise 2001/93/ES ze dne 9. listopadu 2001, kterou se mění směrnice 91/630/EHS , kterou se stanoví minimální požadavky pro ochranu prasat.

Směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/15/ES ze dne 27. února 2003, kterou se mění směrnice Rady 76/768/EHS o sblížení právních předpisů členských států týkajících se kosmetických prostředků technickému pokroku.

3. Jiné zdroje

Brožura: Popis metody pachové identifikace pro potřeby Policie České republiky.

KOCOURKOVÁ J, HORT V., *Vražedné jednání dětských a adolescentních pachatelů*. In časopis Kriminologický sborník, č. 5/2004, 28s.

MIKOLÁŠOVÁ K., *Zásady hierarchie aneb jak harmonicky zařadit psa do rodin*. In časopis Pes přítel člověka, č. 3/2004, 29 s.

MOJŽÍŠOVÁ K., *Agrese...zákony...pitbulové...od protinožců*. In časopis Pes přítel člověka, č. 9/2005, 70 s.

Tichá V., *Etologie psa*, č. 8/2004. In časopis Pes přítel člověka, 21 s.

4. Internetové zdroje

<http://www.mze.cz>

<http://www.zelenykruh.cz>

<http://www.blesk.cz>

Seznam použitých zkratek

AAT - Animal Assisted Therapy – terapie za pomoci zvířat

AOVZ - Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům

ESAAT - European Society for Animal Assisted Therapy – Evropská asociace AAT

ES - Evropské společenství

FILIA - znamená ve staré řečtině „láska“ – občanské sdružení, které pomáhá zdravotně postiženým v několika programových kruzích

IAHAIO - International Association of Human-Animal Interaction Organizations – Mezinárodní organizace sdružující společnosti zabývající se výzkumem vztahů mezi člověkem a zvířaty

PETA - People for the Ethical Treatment of Animals – nadace na ochranu zvířat

WHO - World Health Organization – Světová zdravotnická organizace, nezávislá mezinárodní zdravotnická organizace v rámci OSN

ZSF JU - Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích